

עיטורי ירושלים

הגיוור במסורת הרבנות

ישיבת 'עטרת ירושלים'

תמוז תשע"ג | גליון מספר 82

תוכן

- 3 מדברי מרן הרב אברהם יצחק הכהן קוק בענין הגיור
- 11 קורות רבינו הרב צבי יהודה הכהן קוק על הגיור | הרב שלמה אבינר
- 14 שו"תים בנושא גירות | הרב שלמה אבינר
- 22 קבלת עול מצוות בגיור | הרב שלמה אבינר
- 29 קרבן פסח וגירות | הרב שמחה הכהן קוק
- 33 מסורת הגיור ברבנות | הרב מיכה הלוי
- 44 זהותה היהודית של המדינה לאור שאלת הגרות | הרב אבישי צרויה

בחול המועד פסח נערך בישיבת עטרת ירושלים כינוס בנושא 'הרבנות הראשית-לאן?' הכנס נועד לברר את מעמדה ותפקידה של הרבנות הראשית לישראל, כנשמתה של המדינה. חלק זה שלך החוברת הוא המשך של השיעורים שניתנו בכנס שהתמקדו בתפקידה של הרבנות כמכריעה בנושא הגרות, שהוא שאלת יסוד בזהותה היהודית של המדינה. בחוברת שלפנינו שיכתוב ועריכה של חלק מהשיעורים שניתנו בכנס זה. מוסרי השיעורים לא עברו על הדברים, ומלוא האחיות על המערכת בלבד.

המערכת:

ישיבת עטרת ירושלים

הגיא 51, ירושלים העתיקה, ת"ד 1076 ירושלים 91009

טל' 02-6284101, פקס' 02-6261528

כתובתנו באינטרנט: www.ateret.org.il

מדברי מרן הראי"ה קוק בעניין הגיור

מדברי מרן הרב אברהם יצחק הכהן קוק

שו"ת דעת כהן (ענייני יורה דעה) סימן קנ

באה"ר אד"ש הרב הכולל המובהק כמוהר"ר מסעוד ן' שמעון שי'. הנ"ל.

הגיעני הקונט' היקר, מעשה ידי אמנים חכמי חרשים, הרה"ג הדיין המובהק כמוהר"ר מסעוד ן' שמעון והרב הגאון מו"ה אהרן מנדל הכהן שי', בדבר עסק ביש של הגר הקשה כספחת. והנני למלא, כפי דל כחי, רצון חכמים, לחות דעתי הקצרה בנ"ד. ובהיותי יושב בקרית חוצות במושבה רחובות ת"ו, וספרי אין עמדי במחיצתי, מוכרחני לקצר, נוסף על משא הטרדא אשר עלי, שגם פה לא הונח לי, ואת הדרת כת"ר הסליחה.

והנה בעיקר הענין נמטי אפריון למעכ"ת הרבנים החביבים הנ"ל, אשר שקדו על תקנת בנות ישראל, והשתדלו בכל כחם בתיקון העיוות, שנעשה בעיקר הגירות דסרכא בישא הדין, שנעשה בכמה תיוהי המבהילים את הרעיון. ויותר מכל ראויים הם כת"ר לאחזוקי להו טיבותא בענין ההשתדלות בדבר הגט שנעשה בחכמה, כראוי לחכמים מובהקים יושבי על מדין בעוב"י להתנהג במקום דחק ועיגון כזה.

ובעיקר הענין אני תמה, שלא הזכירו מעכ"ת שום דבר מענין הפריעה, שהרי לפי המפורסם הישמעאלים הם מוהלים ואינם פורעים וכ"ה בזוהר בראשית. (וע"ש די"ג וק"י), וע' זוהר שמות מ', דלא אתגליא בהו את קדישא. ונהי דאם נחזיק את הישמעאלים דידן לחייבים במילה, יש לומר שאינם חייבים בפריעה, אבל פשיטא שכוין שבא להתגייר מל ולא פרע כאילו לא מל, ולא סגי ליה בהטפת דם ברית, אלא צריך פריעה גמורה, וממילא יבא ד"ב ע"י פריעת העור, שבגדול יהיה בודאי צריך לעשות על ידי זה איזה חיתוך, כדי שתהי' הפריעה אפשרית. ואם אמנם היה כך, כמו שנראה מלשון הצעת הענין, הלא נורא הדבר איך יתכן שבית דין יקבלו גר באפן (באופן) כזה, וליתן לו תעודה שנכנס בברית ישראל, בשעה שעל פי ד"ת הרי הוא

עדיין ערל גמור, ואיננו גר כלל. וחשבתי לומר אולי סמכו ע"ד מ"ר, הובא בפירש"י ס"פ לך, שלא נאמר אצל אברהם את, של"ה צריך אלא חיתוך בשר, שכבר נתמעך ע"י תשמיש, והחזיקו את בן פריץ זה, דמברכתא חביטן ליה, שא"צ פריעה. ולע"ד קשה לסמוך ע"ז במקום שחזקת הגוף וחזקת איסור עומדת כנגדו, דשמא ישנו עדיין עור הפריעה, ואין דנין מזקן בן צ"ט לילד בן כ"ב, דשמא גם השנים גורמות. ובעיקר הענין אין ראייה מדברי המדרש רבה רק שאפשר הדבר שיתמעך ולא יהי' מה לפרע, ובא"א עובדא הכי הוי, ומנ"ל שכל העורות שוין, ויש לומר דמשכא דחויא הדין קיימת. והנה לא הוזכר כלל, שבקרו לראות אם יש לו עור הפריעה, ולענ"ד משום הא לחודיה בחזקת גיות קאי, וענין הפריעה אפילו בישראל שמכוונין לפרע (לפרוע) צריך בדיקה יפה בשימת לב שלא לטעות, כדברי הרב בט"ז ס' רס"ד סק"ט, ואיך נחזיק לפרוע מי שהוא בחזקתו שלא נפרע, ולא הושם לב על זה כלל לבודקו יפה.

והנה חוץ מזה בעיקר הגב"ע לא מצאתי שגילה דעתו שהוא מכיין לרמות, ובאמת, אינו רוצה לקבל עליו דת ישראל, אלא שעיקר גירותו היתה בשביל אהבת האשה, ובזה קשה להקל שהרי סוף כל סוף קיימא לן (כיבמות כד) דכולם גרים הם ואפילו איש שנתגייר לשם אשה. ומה שהצריך הרמב"ם להמתין עד שתתברר צדקתם, י"ל שזהו רק לענין שיהיה נאמן על האיסורים כישראל, אבל לא לקולא להחזיקו כגוי, ושלא לחוש לקידושיו. ועל דברי הגהות מרדכי בפ"ד דיבמות שמפרש, שאין אנו אומרים שהם גרים בדיעבד אלא כשמכין גם כן לשם שמיים, אלא שמצרך לזה בשביל אשה, או שהולך בדרך ישרה, קשה לסמוך באשר בעצמו העיד שם, שעל פי קבלת רבותיו אין הדין כן, והזהיר שלא לסמוך על סברתו. ודברי התוספות ביבמות וחולין בכותים יותר נכון לפרש שלא היתה קבלת המצות שלהם שלמה, ולא קבלו עליהם לפרוש משיתוף שם שמיים ודבר אחר, מפני שחשבו שהאריות היו אוכלים בהם בשביל שלא ידעו את משפטי אלהי הארץ, וחשבו שלא יש קפידיא בשיתוף, ע"כ אינם גרים מפני שחסר הדבר העקרי, קבלת המצות כראוי. אבל כל זמן שהיתה הקבלה בפה כראוי יש לומר שאין לנו ענין עם דברים שבלב, שאינם דברים כלל, ואפילו אם יבא אלינו ויגיד לנו, שהיה בלבבו אחרת מאשר בפיו, אין לנו עסק כלל עם דברים שבלב, וכדברי הרב מל"מ בה' שקלים. ויש לומר שהכותים אמרו מפורש בעת קבלת הגירות שלהם, למן דאמר גרי אריות הן, שאינם עוזבים את אלהיהם. ולצרף דעת הר"ח או ר"ת, דבמל בגיותו אין לו תקנה, הלא הדברים מבוארים במקומם דמכל מקום אנו חוששים להגירות לענין הבנים, אלא שמחמירים עליו שלא להשיאו בת ישראל, אבל גם הוא לא קאמר שמקילים שלא לחוש לקידושיו.

ומה שהכריז על עצמו במכה"ע, אחר שכבר קידש, שלא קבל עליו דת ישראל, אינו כלום, ואינו אלא כמי שחוזר לסורו, דמכל מקום עד עכשיו הרי בחזקת גירות הוה קאי. ולפי הצעת הרב חכם מסעוד נ"י, שהיתה החופה מיד ולא היה זמן בינתים להוכיח על קלקול מעשיו, אין כאן אפילו קולא דקדושי מומר. אמנם לפי דברי הרה"ג מוהרא"מ שיחיה, שנתאחר הזמן איזה שבועות ונהג בינתים ככל הגויים, אם תוגבה על זה עדות יהיה מקום לדון רק משום קדושי מומר, שפשיטא שאין מספיק להקל לגמרי בלא צירופים אחרים מכריעים.

וכמו כן קשה לסמוך על מה שלא הבין לשון הקידושין, דכה"ג כמה עמי הארץ אינם מבינים בפרטות תוכן הלשון, וקל וחומר כמה נשים, ומכל מקום חלילה להוציא לעז על קידושיהם. אלא שכיון שמכינים עצמם לחופה ונישואין, ומסדרים את הכל על פי רצונם, מכירים הם בכללות הדבר, שזיקתם זה לזה נגמרה באותם המעשים, ובכלל זה גם כן דברי הקידושין, גם הם כמדברים עמה או בפניה על עסקי קדושין.

ומה שכתבו כת"ר לצרף מה שלא היתה חפיפה קודם טבילה, רחוק הדבר שיהי' חשש חציצה, דרובו ומקפיד, שהיא מן התורה, ועל ידי חציצת המיעוט שהיא מדרבנן אי אפשר להקל, והנה לפי דברי הרה"ג רא"מ, נ"י, שהיה מומר על כל פנים בשעת קידושין, יש לומר דלרשד"ם (אה"ע סי' י') ודעימיה קדושי מומר דרבנן, אם כן הם אמרו והם אמרו ומדבריהם חפיפה מעכבת, דשמא יש בו מעוט המקפיד. גם לפי דברי הרב חכם מסעוד נ"י, שלא הובררה המרתו ופקירתו כי אם אחר הקדושין, דאין כאן מקום קולא משום קדושי מומר, יש לומר כיון דגר בעי בית דין מן התורה, ומה שאנו מקבלים גרים הוא רק משום דשליחותיהו קא עבדינן, דחשיב כמו נעילת דלת כדברי תו' פרק המגרש, ודעת הטור חו"מ ס"א ודעימיה היא דבזמן הזה מן התורה כל הדינים בטלים, אם כן סברת שליחותיהו קא עבדינן סברא דרבנן היא, וי"ל דעיקר הגירות בזה"ז הויא רק מדרבנן, וממילא כשיש בה פסול דרבנן כמניעת החפיפה, בטלה היא לגמרי. אלא שסברא זו אינה מוסכמת, דכמה רבוותא ס"ל דסברת שלק"ע היא סברא דאורייתא, ואין להקל בה בשביל פסול דרבנן.

אמנם בעיקרא דמלתא לעניות דעתי אין בית דין נאמנים, אחר שיצא דבר מת"י, לומר שעשו שלא כדין, וחזקה שהכל נעשה כדין, ומי לעדים שאמרו אנוסים היינו מחמת ממון, שא"נ משום שאין אמע"ר. ולפי זה אי אפשר לנו לצרף גם כן טעמא דחציצה ולא משום פריעה, דעלינו להחזיק שעשו הכל כדין ובבדיקה יפה, שאין הבהילות של הנוכל פוטרן מלעשות הכל כד"ת, ואם כן הו"ל בחזקת ישראל גמור,

ובפרט ששהתה עמו עד שילדה לו בן, ואם כן התפייסה במעשיו, ואתתא בכ"ד נוחא ליה, ולא היה מקום להקל לעניות דעתי זולת על ידי הגט שנעשה בשליחותו, כאשר הציעו כת"ר בטוב אחרית דבר.

ותמיהני מאד ממה שרוצים כת"ר לחדש, דבעינן בגר דוקא שמירת שבתות בין מילה לטבילה וכיו"ב. ישתקע הדבר ול"נ. ואף על פי שיש מקום לחוש לחומרא עפ"ד הגהמ"ר בגר שנתגיר לשם אשה, שצריך גם כן שמירת המצות, חלילה להקל בזה ולמנוקט עוד כללא דין בכל הגרים, ופשיטא דבסתם מחזקינן ליה לגר תיכף כשמל וטבל וקבל המצות בפיו, ואין אנו אחראים לדברים שבלב וכמשכ"ל. וגם באבותינו קרא כתיב ויפתוהו בפיהם וגו', ואמרו במדרשים שהיה לבם פונה לעבודה זרה ופסל מיכה היה עמם, ומ"מ כיון שקבלו בפה נגמרה הגירות. כנלע"ד.

והנני מקצר ודוש"ת.

הק' אברהם יצחק ה"ק.

שו"ת דעת כהן (ענייני יורה דעה) סימן קנד

ב"ה, עה"ק ירושלים תובב"א, ט' ניסן תרפ"ח. שלו' וברכה מקודש לכבוד הרב האי גאון מפואר בתורה ויראת ד' אוצרו, גודר גדר בכרם ד', מו"ה שאול סתהון שליט"א, רועה עדת קודש אחינו הספרדים יצ"ו בבווענאס איירס ארגנטינה יצ"ו. אחדשה"ט באה"ר.

הגיעני יקרת מכתב קדשו, בצירוף ספריה דמר דבר שאול. וראיתי מלכים מדיינים דינא דקשוט להסיר ממשול מדרך עמנו, בדבר מקבלי גרים שלא כדת וכשורה, אשר עליהם בודאי נאמרו דברי חז"ל הקדושים רעה אחר רעה תבא למקבלי גרים כיבמות ק"ט ב'. וכדברי התוס' שם ד"ה רעה, דהיינו דוקא כשמישיאין אותם להתגייר או שמקבלים אותם מיד, אבל אם הם מתאמצים להתגייר מקבלין אותם, פשוט הוא דהיינו דוקא כשמכירים בהם שהם מתגיירים בלב שלם לשם שמיים, אבל אלה שמקבלין גרים גרורים, שבשביל דברים של חמירות ותאות לבם הם מתגיירים, בודאי עליהם נאמר רע ירוע, ותבא עליהם רעה אחר רעה, כי גרים כאלה ודאי קשים לישראל כספחת, והם מביאים קוצים בכרם בית ישראל.

והרי מפורש אמרו חז"ל בכורות ל' ע"ב נכרי שבא לקבל ד"ת חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו, ר"י בר"י אומר אפילו דקדוק אחד מדברי סופרים, ואיך אפשר לקבל גרים באופן כזה שיודעים ברור שאחר גרותם יעברו על ד"ת (אמת הדבר שיש לתמוה על השמטת הפוסקים הלכה זו לגמרי, מ"מ הלא משנה לא זזה ממקומה, ואין חולק ע"ז עכ"פ כד' ת"ק שחוץ מד"א של תורה אין מקבלין אותן), (וכן העיר בגליון מהרש"א בבכורות שם). והנה הטור והשו"ע לא הזכירו כלל כל דין זה שאין מקבלין עכו"ם שבא לקבל ד"ת חוץ מדבר אחד. ויתר הפלא לכאורה שהרמב"ם קבעה בפ"ד מהא"ב ה"ח לגבי קבלת גר תושב. ואולי מתוך שנוי הלשון, שלא נאמר כאן בגמ' גר שבא לקבל עליו ד"ת חוץ מדבר א' (ע' ספרא פ' קדושים כאזרח וכו' - גר שקבל עליו כל דה"ת חוץ מדבר אחד) (כמו שהוא בתוספתא דמאי, פ"ב ה"ו, גר שקבל עליו ד"ת וכו') וכן לעיל מינה, והובא גם כאן מקודם, גר שקבל עליו כל ד"ת ונחשד וכו'), וכמו ביבמות מ"ז בסדר קבלת גר צדק גר שבא להתגייר [בערכי הכינויים ע' גר מובא: גר הבא להתגייר (ולא גוי) שמיד כשבא להתגייר נקרא גר אף שעדיין לא נתגייר]. (אך בס' הפרנס של"ה גוי הבא להתגייר אמרין ליה מה ראית וכו', וע' רפ"ד מהא"ב), אלא נאמר כאן עובד כוכבים שבא לקבל עליו ד"ת וכו', (וכן בגיטין מ"ה, לגבי גר תושב, עכו"ם שקיבל עליו שלא לעבוד עכו"ם, וע' הערה למשפט כהן סי' סג), לכן פירשה הרמב"ם דלא קאי על סתם גירות צדק, אלא על

מי שבא לקבל עליו ד"ת, (וע"ש במ"מ) לא בתור יהודי כג"צ, אלא בתור נכרי, והיינו גר תושב, שענינו הוא בקבלה לא של כל התורה כולה אלא של חלקים ממנה, לכל מר כדאית ליה בע"ז ס"ד, ובזה אמר שאין מקבלים ופירשה על זמן שאין היובל נוהג, ולרבותא שאפילו קבל כל ד"ת חוץ מדבר אחד (וכאחרים בע"ז שם) אין מקבלין אותו, ואם כן צריך לומר בדריבר"י אפילו אחד מדברי סופרים היינו שגם באיסור עבודה זרה, ובשאר ז' מצות, ובכל מה שהוא מקבל עליו מד"ת, צריך לקבלו בתור מצוה של תורה עם כל דקדוקיה, של תורה ושל סופרים, וכמו שהגדיר אותו מקודם בהלכה ז', בקבלתו המצות שנצטוו בו"י, שהוא מחסידי אומות העולם, שהוא על פי בירור הגדרתו שבסוף פרק ח' מה' מלכים, בחיוב הקבלה בתור מצות התורה, ולכן גם כללו יחד בנעם לשון קדשו אפילו קבל עליו כל התורה כולה חוץ מדקדוק אחד, והמשיך את ענין הדקדוק מדריבר"י על דברי התורה בכללה, (והוא דלדין כת"ק ד"ס בעצמם אינם בכלל חיובו הרי זה מתאים לחילוק פרטי ההלכות לגבי ב"נ, ששיעורים לא נאמרו להם וכיו"ב, ע' עין הדר סי' א', או דהתם הוא דוקא בב"ג, מה שאין כן כאן בג"ת, שקבלתו בתור ד"ת): ולפיכך, בהיות זה שייך רק לענין גר תושב, וכפי' הרמב"ם, גם לא הביאווהו הטושו"ע. וגם י"ל שבסתם גירות צדק היא מילתא יתירתא שאינה צריכה ואין לה מקום כלל להאמר שבודאי היא דוקא על כל התורה כולה, שמוכן מאליו שכמו שענין יהדות היא כהת"כ, ולא חלקים ממנה, הוא הדין בגירות המתיהד, וכדאמרינן סנהדרין צ"ט כי דבר ד' בזה האומר כל התורה כולה מן השמיים חוץ מדבר אחד. והגרי"מ חרל"פ שליט"א הר"מ דישיבה המרכזית, העירני מפירוש רבנו גרשום בבכורות, חוץ מד"א אין מקבלין אותו, דאמרינן הואיל ואינו יכול לעמוד באו"ד ודאי לא יעמוד נמי באחרים, דמשמע שהוא בגר צדק. אמנם אי משום הא יש לומר דרצונו לומר שלא יעמוד בשאר הדברים השייכים לג"ת וכנ"ל, אלא שאח"כ סיים בפיהר"ג אפילו דקדוק אחד, אגר שבא לקבל עליו כל ד"ת קאי, והוא שלא כדיוקי לעיל לעומת לשונות התוספתא וס' הפרנס, ויש לומר שאעפ"כ הרמב"ם הכריע כגירסתנו. וכן העיר, שע"פ דהר"ג הנ"ל גם אם משום אונס הוא נמנע מלקבל ד"א זה מעכב בגר צדק, ושלפי זה יש לומר בד"ק של אאמו"ר הרב זצ"ל, דלעיל סי' קג, בנמנע מפני אונס שאין מקבלין, מדאתי עלה מטעם דל"ע שלד"ק במלדל"ש, שהוא אפילו שרק עכשיו אינו מקבל ולכשיסתלק האונס יקבל ויקיים, דאפילו הכי הוא מלדל"ש.

ואף על גב דקיי"ל כמ"ד כולם גרים הם, ביבמות דף כ"ד ע"ב, ונכלל בזה ג"כ איש שנתגייר לשום אשה, ואשה שנתגיירה לשום איש, נראה מדהת"ס חולין דף ג' ע"ב ד"ה קסבר, ודהת"ו יבמות שם ד"ה הלכה, דהיינו דוקא כשהגירות היתה שלמה

בקיום המצות, אבל כשלא נתגיירו לגמרי, דהיינו בלא קיום המצות ושמירתן, וגם הכונה היתה בלתי הוגנת, אז הם גרועים מסתם גרי אריות, דחשיב התם בברייתא, דאיכא למ"ד דכולם גרים הם, אלא שהם ככותים, שלמ"ד גרי אריות הם נחשבים מן הדין כגויים לכל דבריהם, והיינו משום דאיכא תרתי, הגירות שלא לשם שמיים, וקיום מצות בשלימות ג"כ אין כאן, דעכ"פ עבדו עבודה זרה בשיתוף, כדאמרין שם בתו' מקרא דזאת אלהיהם היו עובדים. ובלשון התוס' דחולין שם שלא נתגיירו לגמרי, ומשמע דלאו דוקא ע"ז, אלא כל שלא מקיימים מצות, וגם המחשבה היתה שלא כראוי, אז אין כאן גירות כלל. ולשון הרמב"ם והשו"ע בסי' רס"ח בנתגייר בשביל דבר: וחוששים לו עד שתתברר צדקותו מבואר, שאם רואין שאינו מתנהג בדת ישראל, והגירות היתה בשביל איזה דבר, אין זו גירות גמורה.

ולא עוד אלא שהמקבלים אותם הרי הם עוברים על לפני עור ממה נפשך. דאם נאמר שאין גירותם גירות גם בדיעבד, הרי הם מכשילים את הרבים במה שמחזיקים נכרים בחזקת ישראל, וכמה תקלות וחורבות נפקי מזה, בדיני קידושין וגיטין ויבמין, שנחזיק את בנו ממנה כבן, ואם תהיה לו אח"כ אשה ישראלית, וימות בלא בנים אחרים, נתיר אותה לעלמא בלא חליצה גם כשהיו לו אחים מן האב, שלא כדן, וכיו"ב טובא. ואם באמת הם גרים, ובדיעבד מתחייבים בכל התורה כולה, הרי הם מכשילין אותם בזה שמחייבין אותם בעונשין של איסורי תורה שעוברים עליהם, וקודם שבאו לידי מדה זו הלא לא נתחייבו בהם, ואין נענשין עליהם, וכדאמרין ביבמות דף מ"ז ע"א כשמודיעין אותו עונשן של מצות אומרים לו הוי יודע שעד שלא באת למדה זו אכלת חלב אי אתה ענוש כרת, חללת שבת אי אתה ענוש סקילה, ועכשיו אכלת חלב אתה ענוש כרת, חללת שבת אתה ענוש סקילה. והרי אנו מצווים על לפני עור אפילו בגויים, וכדאמרין בעבודה זרה ו' ע"ב מנין שלא ישיט אדם אבר מה"ח לבן נח ת"ל ולפני עור לא תיתן מכשול, וקל וחומר בנידון דידן שמכשיל אותו בהיותו אח"כ נכנס במדה ידועה בכלל ישראל לחיובא, והוא נענש על ידו על כל מה שהוא עובר מד"ת.

על כן יפה עשו כת"ר ורבנן קדישי, המחזקים את ידו, שגדרו גדר במדינתם, ששם הפרוץ מרובה, ורבו גיוריות כאלה שאינם אלא לפנים, שלא לקבל גרים כלל, ומי שרוצה באמת להתדבק בקדושת ישראל, שיבא לעקו"ת ירושת", שיחקרו אחריו יפה בבי דינא רבא, באופן שלא יהיה שום משא פנים בדבר לקבל כ"א אלה שנהיה בטוחים בהם שמתגיירים לשם שמיים ושישמרו לעשות את כל דברי התורה, אחר שיתחייבו בה בעברם בברית השי"ת ע"י הגירות ויכנסו באמת תחת כנפי השכינה.

ותחזקנה ידי כת"ר, ויישר חיליה, על אשר יעמוד על משמרת הקודש, להמנע מכל תקלה המהרסת ועוקרת קדושת ישראל ותורתו.

והנני ג"א בזה לאשר ולקיים גזירת חכמים כת"ר ויתר רבני גאוני דורנו, שהסכימו על ידו בתקנה גדולה זו במדינת ארגינטינא יצ"ו.

והשי"ת יעזרנו ע"ד כבוד שמו, והי' זה שלו' וברכה כנה"ר ונפש ידי"ע דוש"ת באה"ר, מהר הקודש מירושלים.

הק' אברהם יצחק ה"ק.

נ"ב. ועל כל הגיוריות שיש בהן כל הפסולין שמנה כת"ר במכתבו, שחלילה להקל בהן, ולהחשיבן לגיוריות שנכנסו בכלל ישראל, פשוט דהיינו להחמיר, ומכל מקום לא נדון בהן להקל להוציאן מתחת בעליהן בלא גט וכיו"ב, עד שיבורר ענין כל אחת מהן בפרט. ובודאי גם דעתיה דמר והרבנים שמסכימים עמו גם כן הכי אזלא, דלא ניתי למנגע באיסורא, בפרט בדברים חמורים, כאיסור אשת איש וכיו"ב.

ידי"ע הנ"ל

קורות רבנו הרב צבי יהודה הכהן קוק

על הגיור - מיהו יהודי

יז אב תשלב

קצת לאחר קום המדינה החל עימות חריף בין ראש הממשלה ושר הדתות - שהיה רב - בשאלה מיהו יהודי, בגללו עזבה המפד"ל את הממשלה. באותה תקופה, התקיים בתל אביב כנס גדול של הממשלה ורבנו לקח בו חלק. תלמידי הישיבה שאלוהו אם להגיע לכנס ולא קיבלו תשובה ברורה, אבל אחר כך הוא אמר: "חבל שלא באתם, היה מעמד של קידוש השם."

הרב צבי פסח פרנק לא יכול היה להגיע, אך שלח מכתב לכנס עם דברי המדרש: "כשנברא הברזל התחילו העצים לרעוד. אמר להם חכם אחד: אם אף אחד מכם לא יכנס בגרזן, לא יוכל לחטוב אתכם. כך אם אף אחד מהרבנים לא ישתף פעולה עם ראש הממשלה, הוא לא יכול כנגדכם". רבנו שמח מאוד במכתב זה, נכנס לביתו של הרב פרנק ונישק אותו. הרב פרנק הופתע ונרתע.

רבנו סבר שבמעשה שר הדתות היה חילול השם. אגב, באותם הימים נשא השר הזקן אישה צעירה, אך רבנו לא מצא בזה פסול. תוך זמן קצר הוא נפטר, נערכה הלוויה גדולה בירושלים, קרוב לישיבה, אבל רבנו נשאר בישיבה ולא הלך להלוויה.

הציבור הדתי המשיך להיאבק על תיקון החוק "מיהו יהודי", למען הוספת המילה "כהלכה" בסעיף המחייב גיור, מספר רבנים הגבירו מחאתם ותביעתם ודרשו מהשרים הדתיים להתפטר מהממשלה אם לא יתוקן החוק.

רבנו לא סבר כן.

יש להיאבק מתוך הממשלה לשיפור חוק "מיהו יהודי", כשם שנאבקים על כל ענייני היהדות. זאת דרך ארוכה אך בעלת סיכויי הצלחה גדולים יותר.

ה"אגודה" כל השנים בעד פירוש בכלל ישראל ואף הצעתם האחרונה - מגמתה פירוד. במקום לנקוט אמצעים טאקטיים מתאימים בפנים הקואליציה, שיובילו לתיקון מעשי, באים הם ולוחצים לצאת מן הממשלה ולהטיל פילוגים בעם ובמדינה.

אף בעניין ההצבעה בכנסת, השתקף ההבדל בין ה"אגודה", שכל מגמתה פלגנות וממילא הרעה במצב היהדות, לבין ה"מזרחי" שלענינו כלל ישראל וכל תיקון־שיפור בסדר ההנהגה צריך שייעשה לחיזוק אחדותנו וייחודנו. בזכות עמדה זאת לא ינום ולא יישן שומר ישראל.

גדולי תורה, אמונה ויראת־שמים, העומדים על משמרת הקודש של כלל ישראל, שהתורה כולה חיה במוחם ובלבבם, ראו בפירוד חרב החותכת במערכת החיים של כלל ישראל. עם שלא התעלמו מן הצללים וביקשו דרכי חינוך, השפעה והשראה, שהרי היו סבורים כי יש להוסיף מערכה ציבורית ראוייה לשמה. בכל המצבים היו גדולי ישראל שוקדים למנוע קרע ופילוג בין יהודים. ואלה מדברי הנצי"ב - רבן של ישראל זצ"ל: "העצה הזאת לעשות פירודי קהלות - העצה הזאת קשה כחרב לישראל".

אילו נציגי המפד"ל היו מצביעים בעד הצעתו של איש ה"אגודה" בכנסת, היו גורמים משבר ממשלתי, שכתוצאה ממנו אולי החשת הפרידה בין דת משה וישראל ובין מדינת ישראל. טוב עשו נציגי המזרחי שנמנעו מהצבעה ובכך חסמו את הדרך בפני חתיכת דאיסורא של פלגנות על כל סכנותיה.

- במה משפיעים וכיצד מקרבים לתורה ומצוות?

- באמונה אמיתית. בתורה ואורה, ובאהבת ישראל כפשוטה. גדולי אמונה ואדירי דעה, עוצמתם הרוחנית והמוסרית מעוררת כבוד, הקשבה וגם זיקה לדעתם. יש לכאוב עם עוזבי התורה את כאב ניתוקם ובכך לעורר בהם את ההתקרבות לשורש כלל־ישראל.

כת המקויה:

פעם אחת הגיעו חברי כת המקויה אל רבנו, הוא קיבלם בשמחה. הם סיפרו כמה שמחים להגיע אליו, שהם לומדים ספר אורות הקודש, וחוזים בפסוקי התנך מתממשים. תלמיד אחד שאל אותם בפני רבנו: למה שלא תתגיירו? רבנו הביע מבוכה מעצם השאלה. ראש כת המקויה ענה שאין להם עניין להתגייר.

לאחר מכן, תלמיד אחר שאל את רבנו ביחידות מדוע הוא לא מגייר אותם. רבנו השיב שהוא רוצה לגיירם אך הם לא רוצים כי הם מתקשים להפרד מנשותיהם, וכך אי אפשר להתגייר. כמו כן הוסיף רבנו שראש כת המקויה מתנגד לגיור.

גיוּר:

רבנו העיר בפתיחת ספר הכוזרי שאין יוזמים לקרב גויים ליהדות, אלא הגיור מתחיל בפנייה עצמאית של המעוניין בכך (וכן הוא בתוספות שאם מתאמצים להתגייר, מקרבים אותם).

מאמרים שו"תים

הרב שלמה אבינר

בנושא גירות

גיור העולים מרוסיה

1. באופן כללי מה שכבר כתוב שעת לעשות לד', שלא תתמלא ארץ-ישראל במאות-אלפי גויים הנשואים בנישואי תערובת לעולים מרוסיה, ודאי צודק הוא, וסביר שבעניין כזה לא צריך דווקא בית-דין גדול כמו הסנהדרין, אלא די בבית-דין הגדול שבדור, כלומר הרבנות הראשית לישראל.
2. אך ההוכחות המובאות משלושת תשובותיו של הרמב"ם לענייננו אינן מספיקות, כי באופן פשוט הרמב"ם עוסק בעניינים דרבנן, כלומר הנטען על הנוכרית, אישה קטלנית וביטול חזרת הש"ץ, אך כאן אנו מדברים בדין דאורייתא של עצם הגיור.
3. ונכון שהרמב"ם פוסק שאם מגיירים בלי הודעת מצוות, דיעבד הגרות חלה (הלכות איסורי ביאה יג ז), אך נראה שבנידון שלנו העניין מסובך הרבה יותר, כי הרמב"ם סובר בגר שאינו יודע שיש מצוות ויכול להיות שאם היו מודיעים לו שיש, בכל זאת היה מתגייר. אבל כאן העולים מרוסיה, יודעים שיש מצוות, יודעים שיש שומרי מצוות ויהודים חילוניים, והם בפירוש אינם מתכוונים לשמור מצוות. הם יודעים מראש שהם לא יקיימו. ואין זה דומה לשו"ת 'אחיעזר' שמביא כת"ר שהתיר, כי שם מדובר על אישה שרצתה להתגייר לשם אישות והודיעה שהיא רוצה לקיים מצוות, אך הדין היה בטוח שזו סתם אמירה מן השפה ולחוק, ושהיא אינה מתכוונת לקיים, וה'אחיעזר' אמר שבכל זאת בשעת הדחק אפשר להקל, שאולי בכל זאת, ודי שיהיה סיכוי קלוש שבכל זאת תקיים, אבל אם ידוע בבירור שלא תקיים, אז אי-אפשר לגייר (אחיעזר ג כו). וכן הוא בנידון דידן, שהעולים מרוסיה בוודאי לא ישקרו לומר שרוצים לקיים מצוות, והגיור שלהם זה כאילו הם מודיעים בפירוש שמוכנים להתגייר על מנת לא לקיים כל המצוות שבתורה, כי זאת אומדנא ברורה שלנו. ואין להביא הוכחה מאותו גר שהלל הזקן קיבל על-אף שסירב לקבל את כל התורה שבעל-פה, כי כבר הקשה שם רש"י, שהרי הבא להתגייר ומקבל כל התורה חוץ מדבר אחד אין מקבלים אותו, אלא שהלל ראה בחכמתו שסופו לקבל את כל התורה כולה

(שבת לא א). וכבר קבעו הפוסקים בעניין זה שאין לדיין אלא מה שענינו רואות, וכאן אדרבה, ענינו רואות שאין העולים הגויים האלה מעוניינים לקיים תורה ומצוות. נכון שהם פתוחים לשמוע תורה, אך רחוקה מאוד הדרך מכאן ועד לקבלת עול מצוות.

4. זאת ועוד, אפילו יצוייר שהגרות חלה צריך לשקול איזו תועלת אנו מביאים לכלל ישראל בזה שאנו מקבלים גרים כאלו שלא יקיימו תורה ומצוות, שמכשילים אנו עשרות או מאות-אלפי יהודים להיות יהודים בלי תורה ומצוות. נכון שבזה אנו מצילים את בן הזוג מעבירה של נישואים עם גוי, אך את הגר אנו מכשילים בכל התורה כולה. וכן תמה הגר"מ פיינשטיין "איזה תועלת הם מביאים בזה לכלל ישראל שמקבלים גרים כאלו, דודאי לא ניחא ליה לקב"ה ולעם ישראל שיתערבו גרים כאלה בישראל" (אגרות משה יו"ד קנז). וכן כתב הגרש"ז אויערבאך "בהך ענינא דלפני עור... אותו סוג גרים... שלבם בל עמם והננו כמעט בטוחים שאינם חושבים כלל לקיים ולשמור מצוות ד', כגון דא נראה לעניות דעתי שכל המסייעים לגרות זו אם הם טועים לחשוב בהם שהם גרים גמורים, אפילו הכי, גם לשיטתם המגיירים אותם עוברים בלאו של לפני עור, שהרי כל דבר הנעשה נגד רצון ד' קרוי מכשול, דמה שגר כזה חילל שבת ואכל נבילה לפני שהתגייר לא היה בכך שום עבירה ולא נעשה שום מכשול, ואילו עכשיו כשהוא ממשיך ללכת בדרך זו גם להבא, הרי כל מעשיו נהפכים לפוקה ומכשול" (מנחת שלמה לה ג).

5. וכן כתב מרן הרב: "... בדבר מקבלי גרים שלא כדת וכשורה, אשר עליהם בוודאי נאמרו דברי חז"ל הקדושים רעה אחר רעה תבוא למקבלי גרים... אבל אם הם מתאמצים להתגייר מקבלין אותם, פשוט הוא דהיינו דווקא כשמכירים בהם שהם מתגיירים בלב שלם לשם שמים, אבל אלה שמקבלין גרים גרורים... גרים כאלה ודאי קשים לישראל כספחת, והם מביאים קוצים בכרם בית ישראל.

והרי מפורש אמרו חז"ל שנכרי הבא לקבל דברי תורה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו... ואין אפשר לקבל גרים באופן כזה שיודעים ברור שאחר גרותם יעברו על דברי תורה [ואמת הדבר שיש לתמוה על השמטת הפוסקים הלכה זו לגמרי, מכל מקום הלא משנה לא זזה ממקומה, ואין חולק על זה...].

ואף על גב דקיימא לן כמאן דאמר כולם גרים הם... ונכלל בזה גם כן איש שנתגייר לשום אשה... דהיינו דוקא כשהגירות היתה שלמה בקיום המצוות, אבל כשלא נתגיירו לגמרי, דהיינו בלא קיום המצוות ושמירתן אז אין כאן גירות כלל...

ולא עוד אלא שהמקבלים אותם הרי הם עוברים על לפני עור עוד ממה נפשך, דאם נאמר שאין גירותם גירות גם דיעבד, הרי הם מכשילים את הרבים במה שמחזיקים נכרים בחזקת ישראל, וכמה תקלות וחורבות נפקי מזה... ואם באמת הם גרים, הרי הם מכשילים אותם בזה שמחייבין אותם בעונשין של איסורי תורה שעוברים עליהם" (דעת כהן סי' קנד).

6. ועוד יש לומר שמצד אחר אין הגירות חלה, לפי שיטת הראשונים שצריך בית-דין של סמוכין ושליחותייהו קא עבדינן (תוס' גיטין פח ב ד"ה במילתא), ואין אפשר דשליחותייהו קא עבדינן בזה שמכניסים אותם לעברות על דיני תורה, כמו שכתב מרן הרב מקרה של אותו אדם שרצה להתגייר לשם שמים, אך המילה היתה מסוכנת לו מפני מחלתו, שאפילו אם נאמר שאין המילה חלק מן הגיור, אלא מצווה ראשונה שמתחייב בה, שאין לנו שליחות לגיירו באופן זה שנכניס אותו למצב שלא יוכל לקיים מצוות מילה מפני האונס, כי אין לנו שליחות להכניסו בחיוב מילה שמפני האונס אי-אפשר לקיימה (דעת כהן סי' קנ). ומה נאמר ומה נדבר במקרה שלנו.

7. אמנם שמעתי מפי תלמיד-חכם אחד הצעה, שכל עולה חדש מרוסיה שהוא גוי, מיד נעביר לו סמינר מרוכז של תורה ויראת שמים, טרם פעלו עליו השפעות מזיקות, ומתוך כך יסכים להתגייר. ובוודאי אם יסכים לשמור תורה ומצוות הרי זה נפלא, אך רחוק מאוד הוא ששבוע אחד יועיל בנידון. וכאמור לעיל אין זה כגר שלא הודיעוהו על מציאות מצוות, שהרי כאן יודע שמצוות קיימות אך אינו מעוניין לקיים.

גיורים מזויפים

שאלה: אני מדריכה בפנימייה דתית לבנות עולות מרוסיה ללא הורים, אשר רובן, כשבעים אחוז מתוכן, אינן יהודיות, אלא מגיעות לארץ עקב המצב הכלכלי ברוסיה.

מה שחמור יותר הוא שהרבה בנות מתגיירות כדי להרגיש ישראליות ולחסוך לעצמן בעיות כאשר תרצינה להתחתן, ולא בגלל רצון אמיתי להיות יהודיות.

א. האם להקשות על גיורן, על ידי המלצה לרבנות, כאשר ברור לי שהן מחללות שבת ואינן מתכוונות לקיים מצוות?

ב. יש בנות שאינן שומרות מצוות, אך מוכנות שבעליהן ישרתו בצה"ל וילחמו למען עם ישראל, מה להמליץ להן?

ג. באופן עקרוני, האם עדיף שתתגיירנה כדי למנוע התבוללות, או שמא עדיף שתשארנה בארץ כגויות?

תשובה: אין כאן שאלה בכלל. אם הבנות עוברות תהליך גיור למראית העין ואינן מתכוונות לקיים מצוות, הגיור אינו חל, הן רימו את הדיינים ונשארות גויות, כך שלא פתרנו את בעיית ההתבוללות, אדרבה, החמרנו אותה, כי אם יודעים שהן גויות, אפשר להיזהר מלהתחתן איתן, אך אם יש להן תעודה של יהודיה, אז אין נזהרים, וזה מגדיל את ההתבוללות. לכן יש לדווח לדיינים של בית הדין דיווח אמת, שיש חילול שבת, ואין כוונה לקיים מצוות, והרבנים ידעו שאי אפשר לגייר אותן.

מה שיש בנות האוהבות את עם ישראל ואת צה"ל, זה באמת יפה מאוד, אך לא די בכך כדי להיפך ליהודיה, אלא זה נותן להן מעמד של חסיד אומות העולם, מעין גר תושב, אבל לא גר צדק.

אגב, גם לו היה עולה על הדעת שגיור מסוג זה חל, בכל זאת אסור היה לגייר מי שלא יקיים מצוות, שהרי בכך אנו מכשילים אותו באלפים ורבבות עבירות למשך כל חייו, לעומת מצבו הקודם של גוי, שהיה צדיק אומות העולם שיש לו חלק לעולם הבא.

אך כאמור, הגיור כלל אינו חל. כניסה לעם ישראל כרוכה בכניסה לתורה.

ביטול גיור של גר מזלזל במצוות

שאלה: מה דין גר שמזלזל במצוות? אני מכיר מישהו שהתגייר. לפני הגיור, הוא הקפיד על מצוות, ועשה עלי רושם חיובי. זמן קצר אחרי הגיור הוא התחיל לזלזל בכמה מצוות ברשות הרבים. האם הגיור מתבטל למפרע?

תשובה: גר שחטא נשאר יהודי. גם יהודי חוטא לפעמים. אין אדם צדיק בארץ אשר לא יחטא. אך השאלה כאן קשה יותר. יתכן שהגר רימה את הדיינים, וכבר בזמן הגיור הוא תכנן לזלזל במצוות בפרהסיא, וכל הרצינות שלו היתה רק העמדת פנים. זו שאלה עדינה, מצד אחד פקפוק על גיור הוא דבר חמור, מצד שני גוי במעמד יהודי הוא גם דבר חמור. יש לדון בכל מקרה לגופו ולמסור את הפרטים לבית דין שטיפל בזה (עיין תחומין יט 115-143).

גיורי צה"ל

שאלה: מה דעת הרב על חוק הגיור הצבאי שאושר טרומית בכנסת?

תשובה: הנושא מתחלק לשני חלקים: א. הגיורים שצה"ל עושה לאורך השנים, שלפי מיטב ידיעתי הם טובים על פי ההלכה. ב. מה יותר טוב? שימשך ההסדר שהיה נהוג עד כה, שהרב הראשי חייב לתת הסכמתו לכל גיור, או שיתקבל הסדר חדש על פיו יהיו שני ראשים, גם הרב הראשי לישראל וגם הרב הצבאי הראשי. בוודאי טוב יותר שהכל יהיה תחת הרב הראשי לישראל, כמו שהיה עד היום. לכן, אני מעדיף שלא יהיה חוק כזה.

על גרי צדק

הרישום "נתגייר" בתעודות הזהות של גרים הוא לכאורה דבר יפה ותעודת כבוד, שהרי כבוד הוא להיות גר, ויש גדולי ישראל שצורף לשמם התואר גר, כמו רבי אברהם הגר ורבי עובדיה הגר, וסוף סוף כולנו התגיירנו בצאתנו ממצרים. כמו כן, תעודת זהות אף היא תעודה של כבוד, שהרי היא מציינת את שייכותנו למדינת ישראל, ומה יותר טוב מרישום של כבוד במקום של כבוד?

במה דברינו הנ"ל אמורים? כשאמת הדבר, אך כאשר אין מדובר בגר צדק על פי גדרי תורה, הרי שקר כפול זה של רישום בתעודתו: "יהודי" ו"נתגייר", בזיון הוא לתורה ולמדינה גם יחד. נכון שדו קיום של זרמים שונים בארצנו אינו דבר פשוט, ואכן, גם בהלכה יש מקום להתחשב בנסיבות ואילוצים שונים: ישנן תקנות חכמים שמעצם הגדרתן הראשונית נדחות בפני מצבי דחק, הפסד מרובה, שעת הצורך וכדומה, יש שאפילו הלכות של תורה נדחות מפני פיקוח נפש. אך לשקר בשם התורה ולכנות גוי בשם רשמי של יהודי, הוא מעבר לסמכות של כל חכם מחכמי התורה. לא בכדי כתב הפוסק המפורסם רבי שלמה לוריא בספרו "ים של שלמה" בפרק רביעי של מסכת בבא קמא, שלא יעלה על הדעת לשקר בשם התורה אפילו יגיעו הדברים למסירות נפש.

כל אדם בריא ביהדותו מבין, שרב רפורמי העורך נישואי תערובת של יהודי וגויה בשותפות עם כומר נוצרי, מה שמהווה מין הכרה דה פקטו ליהדותו של בן הזוג הגוי, נותן יד להתבוללותו ולחיסולו של עם ישראל, מה שאינו פחות חמור מבגידה באומה - לא הוא המוסמך לקבוע מיהו יהודי.

מי שלא יבין זאת לפחות יבין, שיהודי נאמן לתורה לא יעלה שקר זה על פיו, ולא יוכל להעלותו. לכן, אם חלילה תימשך תופעה זו של רישום גויים כיהודים, ייווצרו במשך השנים בארצנו שני סוגי יהודים, שלא יקרבו אלה אל אלה. צריך להיזהר מאוד, שלא ליפול במצודה רעה זו, כלשון רבנו הגדול הרמב"ם: "כדי שלא יהיו שבט

נפרד בישראל ויאמר להם, לא בני עמי אתם”.

כשהוקמה מדינתנו, הבינה האומה שחובה עליה לקבוע את ענייני המעמד האישי בענייני נישואין וגירושין על פי המכנה המשותף לכולם, כלומר אמות המידה היותר מחמירות של שומרי תורה, מתוך אחריות קולקטיבית לאחדות האומה ומניעת פילוג במשך הדורות. הסכמה זו נתאפשרה גם מפני שפוסקי ההלכות בישראל “מתחו את חבל הקולא” עד הקצה האחרון האפשרי על פי ההלכה. גם אלה, שביצעו חוקים אלה מופקד בידם, חייבים לנהוג במידה רבה של טקט, זהירות והתחשבות. באותה המידה מחייבת האחריות על אחדות האומה לבחור את ההגדרה היותר מחמירה של מיהו יהודי, לדרוש גיור על פי ההלכה, כדי שבעתיד לא יאמרו בני אלה לבני אלה: “מה לכם אתנו”.

אשר לגרי צדק אמיתיים, אומנם כבוד הוא להם שתירשם להם גרותם, אך אם הם מוחלים על כבודם, זהו כבודם לעשות את רצונם, כי לבושתנו ולחרפתנו עדיין קיימים בתוכנו אנשים המזלזלים בגרים ורואים בהם אזרחים נחותים או קוריוזים. על כן רצון גרים רבים הוא לשמור את סודם בינם לבין עצמם, וכאמור, רצונם הוא כבודם. אמר לי גר צדק ותיק: לא לכבודי אני חרד, אלא לחילול השם לעיני הגויים, שיאמרו: “כך מתייחסים היהודים לגרים שלהם! עם סכל ונבל הגוי הקטן הזה!”

אם קיים צורך של רישום כדי לאתר גרים שלא כדן, יש לאגור מידע זה בצורה חסויה במחשב ולהכריח את רושמי הנישואין לבדוק אותו, אך לא לגרום להם סבל ואונאה.

סוגיית גיור העולים: לתפוס רע במיעוט

ראשית יש לשאול מהו יחס התורה לגרים ולגיור בכלל? שנית, האם שווה מעמדו של גר למעמדו של כל אדם מישראל?

א. שווה הגר לכל אדם מישראל לכל דבר, כפי שכתוב בתורה: “חוקה אחת יהיה לכם ולגר ולאזרח הארץ” (במדבר ט יד) בארו חז”ל: “בא הכתוב והשוה הגר לאזרח לכל מצוות שבתורה” (ספרי שם. רמב”ם הלכות איסורי ביאה יב יז).

ב. אמנם ישנם כמה הבדלים בפרטי הלכות, ואין כאן המקום להאריך בהם. הבדלים אלה קיימים כמו שקיימים הבדלים בפרטי הלכות בין כהן ללוי, ובין לוי לישראל. אבל כולם, כוהנים, לוויים, ישראלים וגרים שייכים לכלל ישראל.

ג. ברגע שהגר התגייר, נמחק עברו, והוא מתחיל חיים חדשים כפי שפסקו חז”ל: “גר שנתגייר - כקטן שנולד דמי” (יבמות כב א) לכל הדינים שבתורה.

ד. לכן יש להיזהר מאוד שלא להזכיר לגר את עברו (ועיין ספר תקנת השבין לר' צדוק סע' א). וכל מי שפוגע בגר על ידי שמזכיר לו את עברו, או מעליב אותו בזה שרומז לו שהוא נחות דרגה משום גירותו, עובר על איסור תורה. כפי שכותב הרמב"ם "היה גר ובא ללמוד תורה, לא יאמר לו: פה שאכל נבלות וטרפות יבוא וילמד תורה שניתנה מפי הגבורה?" (הלכות מכירה יד יג). כמובן שאסור להעליב כל אדם מישראל, אבל בגר יש איסור נוסף: "כל המאנה את הגר... עובר בשלושה לאוין... משום לא תונו איש את עמיתו, ומשום אל תונו איש את אחיו, ומשום וגר לא תונה" (רמב"ם שם יד טו). פעמים רבות הגר בודד מבחינה חברתית, ולכן כל אדם ישר יבין כמה חמורה הפגיעה בו.

ה. כמו כן יש מצווה לאהוב את הגר בנוסף למצווה לאהוב כל אדם מישראל, כדברי הרמב"ם: "אהבת הגר שבא ונכנס תחת כנפי השכינה, שתי מצוות עשה. אחת מפני שהוא בכלל רעים ואחת מפני שהוא גר, והתורה אמרה ואהבתם את הגר... הקב"ה עצמו אוהב גרים שנאמר: ואוהב גר" (הלכות דעות ו ד). ולמה יש לקדוש ברוך הוא אהבה מיוחדת לגרים? הסבירו חז"ל, שאינו דומה גר לאדם מישראל, אשר שייכותו לאומה טבעית, ולעומת זאת "האין אנו צריכים להחזיק טובה לגר, שהניח משפחתו ובית אביו, והניח אומתו וכל אומות העולם ובא לו אצלנו?" (במדבר רבה ח ב).

ו. ואם כן למה אמרו חז"ל "רעה אחר רעה תבוא למקבלי גרים?", וכן אמרו "קשים גרים לישראל כספחת" (יבמות קט ב)? כבר כתבו על זה התוספות ששם מדובר שמשאיין אותם להתגייר, מה שנקרא מיסיונריזם, או שמקבלים אותם מיד. אבל אם הם מתאמצין להתגייר יש לנו לקבלן שהרי מצינו שנענשו אברהם יצחק ויעקב שלא קיבלו את תמנע שבאה להתגייר והלכה ונהייתה פילגש לאליפז בן עשיו ויצא ממנו עמלק אשר ציער את ישראל (סנהדרין צט ב). גם יהושע קיבל את רחב הזונה וכן קיבלו את נעמה העמונית ורות המואבית (תוס ד"ה רעה). בוודאי שאין אנו מנסים לשכנע אף אדם להתגייר, וגם מי שבא להתגייר אנו בודקים אותו שבע בדיקות וחקירות ואין אנו מקבלים אותו עד אשר מתקיים בו מה שנאמר ברות: "ותרא כי מתאמצת". וישנם עוד בירורים בעניין המימרה שהבאנו לעיל ועיין אנציקלופדיה תלמודית ערך גרות עמ תכט.

ז. ואמנם ישנם גרים שבאים להתגייר כדי שיוכלו להתחתן עם בן זוג יהודי. והלכה ידועה היא: "המצווה הנכונה כשיבוא הגר או הגיורת להתגייר, בודקין אחריו שמא בגלל ממון שיטול, או בשביל שררה שיזכה לה, או מפני הפחד בא להיכנס לדת. ואם איש הוא, בודקין אחריו שמא עיניו נתן באישה יהודית. ואם אישה

היא, בודקין שמא עיניה נתנה בבחור מבחורי ישראל" (רמב"ם הלכות אסורי ביאה יג יד). והרי יודעים אנו בוודאות שבחלק מהם כן הוא. ושאלה כעין זו כבר נשאלה על ידי התוספות, איך קיבל הלל את הגר שרצה להתגייר על מנת שיהיה כוהן גדול, הרי זה היה לשם שררה? ותירצו שיודע היה הלל שסופו להיות גר אמיתי, לשם שמים, כמו שבאמת עשה לבסוף (יבמות כד. יבמות קט). וכן פסק הבית יוסף שהכל תלוי לפי ראות עיני הדיין (יו"ד רסח). אנו רואים פעמים רבות גר שבא להתגייר לשם נישואין, ובסוף נעשה יהודי שלם וצדיק

ולא עוד אלא שמשך את בן זוגו או בת זוגו אל שלמות האמונה והמצוות.

ח. אבל ישנם כאלה שאנו יודעים בבירור שלא יהיו כל כך שלמים בכמה פרטי מצוות, ובכל זאת יש המקבלים אותם. ומה טעם הדבר? ראשית כל יש לדעת שכל גר שגייירוהו על פי בית דין אמיתי ונאמן, ולא בדקו אחריו כנ"ל, הרי הוא גר (רמב"ם שם יז).

אמנם לכתחילה אין לעשות כן אבל מצד שני אם לא יקבלו אותו, עלול הוא להינשא בנישואי תערובת, דבר שהוא חורבן גדול לאומה. לכן כבר פסקו כמה גדולי החכמים בדורנו שיש לתפוס את הרע במיעוטו, ואין כאן מקום להאריך בזה. אך בכל זאת יש לדעת שגרים אלו, שאינם כל כך שלמים בכמה פרטי מצוות, מכל מקום הרבה פעמים הם מעולים יותר מאחינו שהם בני ישראל מבטן, שלא למדו כלל וכלל תורה, או שלמדו בצורה מזויפת או מסולפת, מה שאין כן הגרים שלמדו תורה מפי שלומי אמוני ישראל, נפגשו אצלם בקיום המצוות והינם "שליחים" נאמנים של היהדות האמיתית במידת מה.

ט. וכל אדם מישראל המתפלל ושם לב למה שהוא מתפלל, הרי הוא אומר שלוש פעמים ביום: "על הצדיקים ועל החסידים ועל זקני עמך בית ישראל ועל פליטת סופריהם ועל גרי הצדק ועלינו" (שמונה עשרה), והנוסח הוא על פי הגמרא: "וכולל גרי הצדק עם הצדיקים" (מגילה יז ב).

י. וכל גר שמתגייר מתברר למפרע שנשמתו היתה כבר משורש האומה הישראלית, כדברי הגמרא, שגם נשמות הגרים היו במעמד הר סיני וקיבלו את התורה (שבת קמו א). ומרן הרב קוק כתב באיגרתו על גרי צדק: "כי שפעת הקודש של עם ד' ממקור בית חייה אשר יתפשט לעתיד על כל עמי התבל, מראה היא בכל דור ודור את ניצוצי ברקיה, על ידי הנפשות הפניניות המפוזרות בגויי הארצות שמהן באים לנו גרי הצדק, שאנו חייבים לאהבם במידה טובה כפולה" (מאמרי הראיה 200).

קבלת עול מצוות בגיור

הרב שלמה אבינר

גיור לשמה

ברוך ד' זכינו לקיבוץ גלויות ועלו לארץ ישראל מיליוני יהודים. אך כמו בכל אור, יש שהוא גורר עמו גם חושך. גויים רבים עלו לארץ יחד עם קיבוץ הגלויות. כשלוש-מאות אלף גויים עלו מרוסיה.

עולים אלו אוהבים את ארץ ישראל, אוהבים את עם ישראל, אוהבים את מדינת ישראל ומשרתים בצבא ההגנה לישראל; בקיצור: חסידי אומות העולם.

ברוסיה, חלק גדול מהם חשבו שהם יהודים, כי היה להם אבא יהודי. העליבו אותם וקראו להם "יהודים", ולפתע כאשר הגיעו לארץ אומרים להם שהם גויים; מבזים אותם מכאן ומכאן.

אמנם לגייר אותם אי אפשר. הרמב"ם כותב בהלכות איסורי ביאה (יג יד), שמי שבא להתגייר לא מקבלים אותו אוטומטית, אלא בודקים למה הוא מתגייר. אולי מתגייר כדי להתחתן עם מישהי? אולי בשביל כבוד? וכן הלאה. כמובן, אם מתגייר בשל סיבות צדדיות - לא מגיירים אותו, כיוון שהגיור חייב להיות לשמה. יש מצוות שצריך בהן לשמה ויש מצוות שלא צריך בהן לשמה ויש מצוות שקיום בסתמא נחשב לשמה (ע' שו"ע, או"ח ס בהתחלה ובביאור הלכה). אך גיור חייב להיות לשמה. גם בקודשים יש חיוב לשמה, כי אלו דברים בעלי חומרה מיוחדת. אם אדם הקריב קרבן שצריך לאכול אותו באופן מסוים והוא חשב לאכלו באופן שונה, זה פיגול ופסול. כך בעניין הגיור. גיור אינו מצווה פרטית. המצווה היא פרט, אך הגיור הוא כלל - או שאתה יהודי או שאינך יהודי.

לכן יש לבדוק אם הגיור הוא מסיבת ממון, פחד, כמו הכותים שהיו גרי אריות, או כדי להשתלב, כבימינו, בשביל המעמד. תשעים ותשעה אחוזים מתוך כשלוש-מאות אלף הגויים שעלו, אם ירצו להתגייר זה יהיה בשביל המעמד, ההשתלבות בחברה. זה ודאי אינו גיור לשמה. הגיור כשלעצמו אינו מעניין אותם.

גיור בחזקת לא לשמה

ממשיך הרמב"ם ואומר (איסורי ביאה יג טו) שזו הסיבה שבימי דוד ושלמה לא

קבלו גרים. בימי דוד בגלל הפחד מדוד המלך, ובימי שלמה בגלל הטובה והעושר המופלג של ממלכת ישראל: "כסף לא נחשב בימי שלמה למאומה" (מלכים א' י כא). בימי דוד ושלמה מי שרצה להתגייר היה נחשד אוטומטית.

באופן עקרוני יש חזקה. לדוגמא, יהודי הוא בחזקת כשרות, אלא אם כן נהרסה החזקה. אמנם יש דברים בהם גם יהודי אינו בחזקת כשרות, כגון מי שבנה בית, נטע כרם, נשא אישה, ירא ורך לבב, ורוצה להיפטר מהמלחמה - לאדם כזה אומרים: "תוכיח", כי הוא בחזקת מי שאינו רוצה ללכת לצבא.

דוגמא נוספת הם פושטי היד. כל מי שמבקש צדקה הוא בחזקת רמאי ועליו להוכיח שאינו רמאי. כך היה בזמן הגמרא, כך נפסק בשו"ע וכך המציאות היום, שתשעים אחוז מהאנשים שאוספים כסף הם רמאים.

בימינו הגיור מסובך יותר

יש קושיה ידועה על כל האמור. במסכת שבת (לא א) מסופר על גוי שבא אל שמאי ואמר לו: "גיירני על מנת שתשימני כהן גדול", ושמאי דחפו באמת הבניין שבידו. בא אותו גוי אל הלל והלל גייר אותו. לאחר זמן הגר ראה שכתוב "והזר הקרב יומת" (במדבר מנא), והסביר לו הלל שפסוק זה מדבר אף על דוד המלך. הגר נבהל ועשה תשובה. שאלה: איך הלל גייר אותו על מנת שיהיה כהן גדול, הרי זה לא לשמה, זה בשביל כבוד?

מתרצים הראשונים שהלל ראה בתוכיות אותו אדם שהוא רוצה באמת להתגייר, ואף שההתעוררות היא ממניע חיצוני, בפנים הוא טוב ובסוף הוא יחזור. הכל כפי ראות עיני הדיין. להלל היה ניסיון והוא ידע שהגר יהיה צדיק (תוס' יבמות קט ב ד"ה רעה). על פי זה אמרו הפוסקים שגם מי שמתגייר בשביל להתחתן ועקב כך ילמד ובסוף יגרום לבן/בת זוגו לעשות תשובה, מותר לגייר אותו. דבר זה תלוי בשיקול הדעת של הדיין (בית יוסף סוף יו"ד רסח). בכלל בימינו יש כאלו שחיים עם יהודייה בנישואי אזרחיים או סתם כך, ואינם צריכים את הגיור בשביל זה. מכל מקום, הכלל הוא שבדקים אם זה לשמה או לא, ולפעמים יש מקרים יוצאים מן הכלל.

אמנם בימינו כל זה לא שייך. המצוות לא מעניינות תשעים ותשעה אחוזים מהם, וחלקם אפילו אתאיסטים. אולי מעניין אותם ללמוד תורה, להשכיל, להיות בסמינר לגיור, - אבל הם אינם מעוניינים לקיים מצוות.

אגב, בזמן דוד ושלמה בכל זאת מאה וחמישים אלף גויים התגיירו. הרמב"ם מסביר

שזה היה דרך בתי דין של הדיוטות. שלושה אנשים עם לב טוב מגיירים אותם. מה דינם? הרמב"ם אומר שחששו להם, לא קרבו אותם ולא דחו אותם, אלא חיכו לראות כיצד יתפתחו העניינים (הלכות איסורי ביאה י טו). אמנם הם התגיירו מפני פחד או בשביל טובה, אך יכול להיות שמתוך שלא לשמה יבואו לשמה.

כך מסביר הגר"א שפירא את דברי הרמב"ם, שלא די באמירת הגר שהוא מקבל את המצוות, אלא כל זמן שלא התברר לנו שבאמת כוונתו לשמור באופן מלא תורה ומצוות, הרי הוא ספק גר (מנחת אברהם א עמ' סט-ע).

כמובן אם יש הערכה ברורה שאינו מקבל על עצמו עול מצוות, אין שום ערך להצהרתו והגרות אינה חלה (שו"ת אחיעזר ג כו ריש אות ג. שו"ת דעת כהן קנג ד"ה ותמהנה מאד).

אך בימינו אין למה לחכות, אנחנו מכירים אותם. אין זה המצב שאם הם התגיירו הם יתחילו להיות צדיקים, אלא פעמים רבות המצב הפוך - הם משטים בדיינים ומתגיירים, ואחר כך עוזבים הכל. כשהייתי בבית דין לגיור ראיתי הרבה שמשטים. ברוך ד' שהיו איתי דיינים ממולחים שאי אפשר היה לרמות אותם.

אחד האנשים שהצליחו לשטות בנו היה תלמידו של הדיין. היה בא כל יום לשיעור, עם זקן, פאות, והיה תענוג לבחון אותו. שאלתי אותו: "מה למדת היום?" ענה: "משנה ברורה", והסביר לי דין מסובך שבקושי הבנתי. גיירנו אותו, ופתאום נודע לנו שהוא נוסע לרוסיה חזרה לקחת את החברה הגויה שלו, להתחתן איתה ולהביא אותה לפה. נתנו הוראה לכל בתי החולים לא למול אותו.

כדי לבדוק אם מי שבא באמת רוצה להתגייר הייתי שואל בבית דין: "איפה הילדים שלך לומדים?". אם היה עונה לי שם של בית ספר חילוני, הייתי יודע שהוא משטה. אך לאחר שבוע היה מגיע אחד אחר, וכשהייתי שואל אותו את אותה שאלה, היה עונה שם של בית ספר דתי. המתגיירים מוסרים את המידע אחד לשני.

כמובן, הרוב אינם משקרים. הרוב לא רוצים לשקר ולא רוצים להתגייר; לא רוצים כלום. עם כל הקושי שבבעיה של אלו שרוצים להתגייר לא לשמה, זו בעיה פתירה. אני מכיר כאלו שהתגיירו בשביל להתחתן ונעשו צדיקים ותלמידי חכמים גדולים.

קבלת עול מצוות

אמנם יש בעיה אחת שאינה פתירה: קבלת עול מצוות.

הרמב"ם כתב (הלכות איסורי ביאה יג יד) בשם הגמרא ביבמות, שצריך להודיע

למתגייר את כובד עול התורה והמצוות. הוא צריך לדעת שזה קשה, ועושים זאת כדי שיפרוש. את רות נעמי קיבלה לאחר ש"ותרא כי מתאמצת" (רות א יח). איננו מיסיונרים. המצוות הן עול, אך עול אהוב. גם הריון ולידה הם עול, עול אהוב.

גם כאן עולה קושיה. באותה גמרא בשבת מובא סיפור נוסף: גר בא לשמאי ושאל כמה תורות יש. ענה: "שניים". ביקש: "גיירני ע"מ שתלמדני תורה שבכתב". גער בו והוציאו בנזיפה. בא להלל וגייר אותו. כיצד זה יתכן? הרי ידוע שמי שמתגייר על מנת שמקבל את כל התורה חוץ מדין אחד, מדקדוק אחד, לא מקבלים אותו, ופה זה לא דקדוק אחד אלא כל התורה שבעל פה! מתרץ רש"י (שבת לא ד"ה גיירני) שלא מדובר פה במצב שהגר מסרב, אלא בגר שלא יודע במה מדובר, אך ברגע שהוא ילמד הוא ירצה לקיים הכל. וכי מלמדים גר צדק את כל המצוות? הרי זה בלתי אפשרי. אין אפשרות לשאול אותו על כל המצוות, שואלים על הדברים העיקריים ומשערים שיסכים לכל השאר.

הגמרא בשבת (סט א) דנה באדם שחילל שבת בשוגג. אומרת הגמרא שאם עשה מלאכה בשוגג, שלא ידע שהיא אסורה, חייב חטאת. אם עשה מלאכה זו בשבת פעמים רבות, הוא חייב חטאת אחת. אם עשה את אותה מלאכה בשבתות רבות אך בשגגה אחת, או שלא ידע שזה יום שבת, חייב חטאת אחת. וכן אם עשה מלאכות רבות בשבתות רבות כי לא ידע שיש דבר כזה שבת, חייב חטאת אחת. שואלת הגמרא, איך ייתכן יהודי שלא יודע שיש דבר כזה שבת? עונה הגמרא שיש - תינוק שנשבה בין הגויים או גר שנתגייר בין הגויים. כיצד התגייר בין הגויים? למשל גוי שגר במדינה של גויים, הגיעו תיירים יהודים, גיירו אותו ולא אמרו לו שיש דבר כזה שבת. כמובן, כשהוא יידע על יום השבת הוא יסכים לשומרו בשמחה.

אך בזמננו, הרי ידוע שהגוי לא מעוניין במצוות, אין קבלת מצוות ואי אפשר לגייר אותו.

דעת יחיד

אמנם הגאון הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל כתב שבשעת דחק גדולה אפשר לקבל גרים גם אם ברור שלא ישמרו תורה ומצוות (פסקי עוזיאל בשאלות הזמן סה). בוודאי הוא גאון גדול מאד, אך דעתו זו היא דעת יחיד, ושאר הפוסקים דחו אותה (שו"ת אחיעזר ג כו. שו"ת דעת כהן קמג. קמח. שו"ת אגרות משה יו"ד א קנז. שו"ת שבט הלוי י רכז. שו"ת מנחת יצחק י קז. שו"ת מנחת שלמה א לה. הגרי"ש אלישיב בקובץ תשובות א קד. ועוד).

וכן חידש הג"ר שלמה דיכובסקי שאם הגר הצהיר שהוא מקבל את המצוות, יש

לגרות תוקף גם אם התנהגותו לאחר מכן מכחישה זאת, כי יש לקבל שבאותה שנייה הבריקה אצלו הכוונה לשמור תורה ומצוות. אבל גם זו דעת יחיד, שהפוסקים האחרים אינם מסכימים איתה.

נכון שלפעמים בשעת הדחק סומכים על דעת יחיד, אך פה זה להיפך, צריך שיהיה יהודי לרוב הדעות, ואפילו לכל הדעות. חשוב בעצמך, אני מציע לך שידוך עם בחורה נפלאה, אבל הסיכוי שהיא יהודייה הוא אחוז אחד, התסכים להתחתן? יתר על כן, גם אם הסיכוי שהיא גויה הוא אחוז אחד לא תסכים להתחתן. כמשל של הריב"ש - האם תסכים לעבור על גשר שיש סיכון של אחוז אחד שיקרוס תחתך?

גר פושע גרוע מגוי צדיק

דבר זה יכול להוביל אף למצב חמור יותר. גם אם נאמר שהגויור חל ללא קבלת מצוות, אף שאין זה כך באמת, יוצא שעד עכשיו הגוי היה גוי צדיק, גר בארץ, הלך לצבא, חסיד אומות העולם ויש לו חלק לעולם הבא. אך עכשיו הוא הפך להיות יהודי פושע. למה לעשות לו זאת?! עד עכשיו הגוי היה נשוי עם יהודייה והיא עברה בכל יום איסור, או שהגויה הייתה נשואה עם יהודי והוא עבר בכל יום איסור, אך לאחר שהוא או היא יתגיירו, הם יעברו בכל יום מאות איסורים! אין בזה שום סברא, זו סתם רשעות. במקום שיהיה לגוי הצדיק גן עדן, הוא עכשיו בדרכו לגיהנום. כמובן, כל זה אם הגויור היה חל בלי קבלת מצוות, אך כאמור, הגויור כלל לא חל.

שליחותיהו קא עבדינן

יש קושיה נוספת: האם מותר בכלל לגייר בימינו? אולי צריך בית דין של סמוכים? תוספות מתרצים ש"שליחותיהו קא עבדינן", אנו שליחים של בית הדין של הסמוכים.

האם אתה בטוח שאתה שליח? אתה בטוח שבית הדין של סמוכים היה מסכים שתגייר אנשים שאינם שומרים תורה ומצוות? הרי זה חידוש שלא כתוב באף מקום. גם אם נתעקש לומר שבדיעבד זה חל, למרות שבאמת זה לא חל, אין אפשרות לעשות שליחות של דיעבד לכתחילה (עיין שו"ת דעת כהן קמג, קמח).

בעיה בלתי פתירה

אז מה יהיה הפתרון לשלוש-מאות אלף העולים הגויים?

אין פתרון, זה נקרא בעיה בלתי פתירה. לפעמים יש בעיות בלתי פתירות. דוגמא: יש בארץ כמה מיליוני ערבים, ואין פתרון לזה כרגע. האם בגלל זה נעזוב את הארץ? יש בארץ מחללי שבת רבים, וגם לזה אין פתרון. מערכת החינוך הממלכתית ובתי המשפט אינם על פי תורה. יש עניים רבים בארץ.

לא לכל דבר יש פתרון. אז מה נעשה? נמשיך הלאה, נתקדם. ילד קטן אינו מסוגל לסבול בעיה בלתי פתירה, אך אדם מבוגר יודע שיש בעיות בלתי פתירות, נאזר בסבלנות, ועוד שנה זה ייפתר, עוד מאה שנים, עוד אלף שנים. יש החושבים שכשיש בעיה בלתי פתירה צריך לעשות משהו, לנסות. אך אין זה נכון. במקרה כזה - שב ואל תעשה עדיף. משל למטייל במדבר שקיבל התקפת תוספתן, הרי ברור שאם אין רופא לא ניקח סנדלר, וכן לענייננו, לא ניקח סנדלר. אמנם עזרא הסופר פתר את הבעיה כשקבע: כל מי שהתחתן עם גויה יתגרש. אך בשביל זה צריך תעצומות נפש, צריך את עזרא. אין היום מישהו בסדר גודל כמו עזרא שיעשה זאת. אלא צריך לחכות, אולי חלק יעזבו את הארץ, אולי מאוחר יותר יעזבו, ואולי בסוף יתגיירו.

היינו אלפיים שנה בגלות, בעיה בלתי פתירה גדולה וקשה. סבלנו במסעי הצלב, בגזירות ת"ח ות"ט ובשואה, לא ידענו מה לעשות, אך לא התקפלנו, לא ברחנו. החזקנו מעמד, סחבנו.

בסוף הכל יסתדר

חז"ל מסרו לנו מידע עתידי על הגרים: "לעתיד לבוא באין עובדי כוכבים ומתגייירין". האם מקבלים מהם, הרי למדנו ש"אין מקבלין גרים לימות המשיח. כיוצא בו לא קבלו גרים לא בימי דוד ולא בימי שלמה, אלא שנעשו גרים גרורים [שנגררין להתגיייר על אף שאין מקבלים אותם. רש"י עבודה זרה כב א], ומניחין תפילין בראשיהן, תפילין בזרועותיהם, ציצית בבגדיהם ומזוזה בפתחיהם. כיון שרואין [אותם גרים] מלחמת גוג ומגוג, אומר להן [כל גר לגוג ומגוג]: על מה באתם? אומרים לו: על ד' ועל משיחו, שנאמר: 'למה רגשו גויים ולאומים יהגו ריק'. וכל אחד [מהגרים] מנתק מצותו והולך, שנאמר: 'ננתקה את מוסרותימו', והקב"ה יושב ומשחק, שנאמר: 'יושב בשמים ישחק'" (עבודה זרה ג ב).

אם כן הגיורים המזויפים יתגלו בבוא הזמן, ומי שנמצא פה אך לא באמת רוצה להיות פה, יעזוב מעצמו. הדבר דומה לכתוב באיגרת של מרן הרב קוק (אגרות הראיה א רסד) בה הוא אומר שיש עולים שהם מהערב רב, ובסוף יחזרו לרוסיה. אותם עולים היו קומוניסטים. המהפכה הקומוניסטית ברוסיה הייתה תקועה, לכן הם עלו לארץ להקים פה חזון קומוניסטי. לא עם ישראל, לא ארץ ישראל ולא תורת ישראל עניינו אותם, אלא רצון לעשות פה מדינה קומוניסטית. בסוף התקיים בהם הפסוק "ותקיא הארץ את יושביה" (ויקרא יח כה). הארץ הקיאה ותקיא את מי שאינו מתאים לה.

בסיכום: כל מי שנמצא בארץ והוא גוי, אי אפשר לגייר אותו גיור מזויף בלי קבלת מצוות, וביתיים הוא חסיד אומות העולם.

חזק ונתחזק בדרך התורה, לא נחליף ולא נמיר את האומה. "עמך עמי ואלהיך אלהי" (רות א' - ט"ז).

קרבת פסח וגירות

הרב שמחה הכהן קוק

הגאולה תבוא פתאום

ידוע שהגאולה תבוא פתאום. בלי שנחשוב שכבר הגיע הזמן, תוך כדי כל-כך הרבה בעיות שמקיפות אותנו מכל עבר, לפתע יבוא האדון אל היכלו.

הרמב"ם מרבה לדבר על עניין זה באיגרת תימן. בה הוא עוסק בגאולה העתידה. הוא מתאר שהמשיח יהיה תלמיד חכם יותר מכל החכמים שעמדו לישראל, חוץ ממשה רבנו. כלומר, עד הדרגה של משה רבנו ולא עד בכלל. עוד הוא אומר, שהגאולה תבוא על-ידי אדם שאף אחד לא שמע עליו קודם. פתאום יבוא אדם והנה הוא המשיח ודבר נוסף הוא, שהמשיח לא יבוא בחוץ לארץ, אלא רק בארץ ישראל. זו הגאולה וזה מקומה – ארץ ישראל. יש ניגון שנהגו לשיר בכמה מקומות: "פתאום יבוא אל היכלו האדון".

זו הפתיחה לביאת המשיח.

היינו נוהגים לשמוע בלילות, בליל הסדר אצל אבא ע"ה, את הסיפור הבא:

הרב יוסף שאול נתנזון, שהיה אחד מגדולי ישראל לפני כמאה שנה, היה הרב של העיר לבוב. יש לו מאות שאלות ותשובות שנדפסו, קרוב לעשרה כרכים, מלאים שאלות מכל העולם. בעירו התגורר יהודי שנהג לנסוע מידי שנה לליל הסדר לבית האדמו"ר מבעלז, שבאותם ימים היה הרב שר שלום.

כשהיה חוזר משם, מדי פעם הרב יוסף שאול נתנזון היה מתעניין אצלו על ששמע אצל האדמו"ר. פעם אחת הוא סיפר שכך אמר האדמו"ר: בליל הסדר אנו כורכים פסח, מצה ומרור ואוכלים אותם יחד. בהגדה מובא הנוסח: 'כִּן עֲשֶׂה הַלַּל בְּזִמְן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קָיָם: הָיָה כוֹרֵךְ פֶּסַח מְצָה וּמְרֹר וְאוֹכֵל בְּיַחַד, לְקָיָם מֵהַ שְׁנַאָמֵר: עַל מְצוֹת וּמְרֹרִים יֹאכְלֵהוּ'. ישנם שני פסוקים המדברים על כריכת פסח, מצה ומרור יחד. פעם אחת באמת נאמר (במדבר ט יא): 'על מצות ומרורים יאכלוהו' – כלומר, את קורבן הפסח יאכלו על מצות ומרורים, ופעם שניה כתוב (שמות יב ח): 'ומצות על מרורים יאכלוהו' – לא 'על מצות' אלא 'מצות על מרורים'. הפסוק שמדבר על 'מצות ומרורים' מדבר על פסח שני, והפסוק שמדבר על 'מצות על מרורים' מדבר על פסח ראשון. שאל האדמו"ר: "הרי אנו יושבים בליל הסדר בזמן פסח ראשון. מדוע אנו מדברים על פסח שני? זה לא

הזמן עכשיו". וענה: "כל שנה ושנה כשניסן נכנסו לנו מחכים לגאולה, שהרי בניסן נגאלו אבותינו ממצרים ובניסן עתידין להיגאל (ע' ערכין יא ב ברש"י), הנה האדון כבר דופק בפתח, המשיח כבר בא. לאחר שאנו מחכים ומצפים, אנו מבינים שכנראה השנה לא יהיה לנו פסח בירושלים, לא יהיה קרבן פסח. אנו מצטערים ושמחים גם יחד, שמחים שזכינו לעשות את סדר פסח, אך מצטערים שחגגנו ללא קרבן פסח, שזה לא כל-כך כהלכתו. בכל אופן, עשינו כל מה שיכולנו. לכן אנו באים, מבקשים ומזכירים את הפסוק של פסח שני דווקא, לא בטעות או בשגגה. מדוע? כי אם נזכיר את הפסוק 'ומצות על מרורים יאכלוהו', לא נהיה כל-כך שמחים, נצטרך לחכות שתחלוף שנה שלמה ורק אז הגאולה תגיע. אך אנו לא רוצים לדחות את הגאולה, ולכן אנו פונים לקב"ה: 'ריבונו של עולם, אנו מבקשים ממך ומתחננים לפניך שלא נצטרך לחכות יותר מחודש אחד, ובי"ד באייר יבנה בית המקדש ואז נביא את הקורבן'".

הגאון רבי ישראל נתנזון, שידע את כל התורה כולה, אמר לאותו יהודי: "אם בית המקדש לא היה קיים בפסח ראשון ונבנה לפני פסח שני, מי אמר שמביאים פסח שני? אולי חייבים רק אם היה בית המקדש קיים ואדם היה טמא בדרך רחוקה ואנוס או שלא היה נימול או כל שאר הדברים המעכבים מלהביא קרבן בפסח ראשון. עליהם אנו מבקשים את פסח שני, אבל מי אמר שזה גם עבורנו?"

אכן הגמרא בפסחים (צג א), דנה בשלושה מקרים בהם יש ספק לגבי פסח שני, למשל: קטן שנעשה בר מצווה בין פסח ראשון לשני, יוצא שבפסח שני הוא כבר חייב במצוות, והשאלה היא האם הוא חייב להביא קורבן פסח, שהרי בפסח ראשון לא הביא.

בכל מקרה, אנו מתפללים לקדוש-ברוך-הוא שבאמת נשתמש בפסוק של פסח שני, שעד שיגיע חודש אייר בית המקדש ייבנה.

כך בכל שנה בליל הסדר אבי היה מספר את זה והייתה התרגשות גדולה. זה היה מעורר אותנו לציפייה גדולה לבניין בית המקדש.

רגלים בבית המקדש

בתפילה אנו אומרים: "כן יגיענו ה' אלוקינו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום. שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך, ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים שיגיע דמם על קיר מזבחך לרצון..". למה בפסח ראשון אנו מבקשים על רגלים אחרים?

ההבנה הפשוטה היא שאנו מבקשים להגיע אל הקגלים הבאים - שבועות, ראש השנה, כיפור וסוכות. אך אומר הרב קוק שע"פ פירוש זה היינו צריכים לומר "רגלים נוספים". אלא, שהכוונה ב"רגלים אחרים" היא שהרגל יראה אחרת. כלומר, כיום אנו שמחים בליל הסדר, כל אחד חוגג איש וביתו, נפלא מאוד שאנו זוכים בזה וחייבים לתת תודה להקב"ה על כך. אך עם כל זאת, אנו עדיין יודעים שהעיקר חסר לנו, אנו מתפללים לחגוג רגל עם קורבן פסח. "רגלים אחרים" הכוונה שיהיה רגל שיראה אחרת, שנקריב בו קרבנות. זה עיקר העיקרים.

גיור רק עם קבלת התורה!

לגבי נושא הגיור, נשמעים בחוץ קולות המדברים על גיור ללא קבלת עול התורה. איך ייתכן גיור בלי תורה? במה הוא גר? בזה שהוא מדבר עברית? הדרוזים והבדואים מדברים עברית טוב יותר מהרבה יהודים. שמא תגיד שהוא גר בכך שהוא גר בארץ ישראל. אך גם הדרוזים גרים בארץ ישראל, והרי לא יעלה על הדעת להפוך אותם ליהודים בגלל זה.

הרמב"ם בהלכות איסורי ביאה עוסק בגיור וכותב כך (הלכות איסורי ביאה יג א): "בשלושה דברים נכנסו ישראל לברית: במילה וטבילה וקרבן". נכנסו לברית הכוונה שנהיו יהודים, שכרתו ברית עם הקדוש ברוך הוא. הברית מתבטאת בשלושה דברים:

קורבן - כל גר חייב להביא קורבן מיוחד כשהוא מתגייר. אמנם היום הקרבן לא מעכב, שהרי כתוב שם "לדורותם", והתורה ידעה שיהיו תקופות ללא בית מקדש בהן לא יהיה מי שיקריב, אך למעשה כשיבנה בית המקדש, כל גרי הצדק הנמצאים בעולם, יצטרכו לרוץ אליו להביא קורבן של גיור, שענינו שהגר מקבל עליו את עול התורה.

טבילה - כתוב בספר שמות (יט י): "וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלותם", משם לומדים על חובת הטבילה.

מילה - נלמדת גם כן מספר שמות, שנאמר (יב מח): "וכל ערל לא יאכל בו", שעוד במצרים היו צריכים למול את עצמם.

אם כן, מלו, טבלו והביאו קרבן, אך כל אלו הם רק הכנה לעיקר הגיור, עיקר הגיור הוא (שמות כב): "אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים". עם ישראל קיבל את התורה כולה בסיני, על ידי מילה, טבילה וקורבן אדם מכין עצמו למעמד הר סיני והופך להיות יהודי.

שלושת הדברים הללו הם בעצם הכנה למטרה העיקרית - קבלת התורה. ללא קבלת תורה, אומר הרב קוק במשפט כהן, הוא לא גר. אפילו אם טבל, עשה ברית מילה, נשא אישה, והביא קרבן (כשבית המקדש קיים), אם לא קיבל עליו את התורה או לא קיבל מצווה אחת מכל מצוות התורה - הוא לא התגייר. אומר הרב קוק שהאישה שלו יכולה לעזוב אותו ולהתחתן עם מישהו אחר ואיננה צריכה גט. למה? כי הוא לא יהודי, הוא גוי.

צריכים להפסיק לגמגם בשם התורה. אם הוא לא קיבל עליו את התורה הוא לא התגייר, הוא גוי! אין מה לחדש פה חידושים. התורה היא תורת אמת.

האמת היא שכל רב נתקל בבעיות האלה. פעם באה אליי אישה להתגייר, והתחלתי לשאול אותה אם קיבלה על עצמה את התורה, אם שמרה מצוות. השתדלתי לעזור לה, אולי כשהיא התגיירה היא כן שמרה מצוות ועכשיו קשה לה. אך היא ענתה: "כשהתגיירתי בכלל לא התכוונתי, לא הייתה לי שום כוונה לקבל תורה ומצוות. זה קשה לי, אני לא יכולה". היא גויה, איך אפשר לקבל אותה? במה אפשר? אף פעם לא קיבלו אותה, היא מעולם לא הייתה יהודייה. גיור זה קבלה, זה מעמד הר סיני! מי שלא רוצה לקבל תורה, הוא כופר במעמד הר סיני, בעיקר הגיור של עם ישראל.

סילוף דברי הרב קוק

מאז שהרב קוק היה חי ועד היום, לא היה מי שביזה אותו כמו שמבזים אותו היום. כשאדם טוען שהוא הולך בדרכו של הרב קוק ולכן סובר שגר לא צריך לקבל עליו עול מצוות, הוא מבזה את הרב קוק עד עפר.

הרי כל אחד יודע שהרב קוק כתב בספרו דעת כהן קנ"ג, שהמגייר גוי בלי שיקבל עליו עול מצוות, עובר על "לפני עיוור לא תיתן מכשול", שהגוי מחשיב את עצמו ליהודי, וגם עם ישראל כולו עובר על "לפני עיוור לא תיתן מכשול", שגם הם חושבים שהוא יהודי.

אומרים שצריך לקרב. נכון מאוד, אבל את היהודים צריך לקרב, לא את הגויים. שהיהודי יכיר את הדת שלו, את היהדות שלו.

מסורת הגיור ברבנות

הרב מיכה הלוי

מוסר - מסורת

אנו נמצאים לקראת לימוד מסכת אבות בשבתות הקיץ. מסכת זו עוסקת במוסר ומתחילה במסורת - השתלשלות תורה שבע"פ.

"שמע בני מוסר אביך" (משלי א ח); מוסר קשור מאוד למסורת. ההבנה שרבתינו הראשונים והאחרונים הבינו את עומקה של התורה ואנחנו רק מנסים לאחוז בשיפולי גלימתם, זהו היסוד של המוסר וזה קשור לקבלת המסורת.

כשאנו עוסקים בסוגיה של מסורת הרבנות בעניין הגיור, עלינו להבין שלפני הכול קיימת המסורת.

גיור ממניעים פסולים

המשנה במסכת יבמות (כד ב) עוסקת בסוגיה על אדם שטענו עליו שהיה לו קשר עם עובדת כוכבים, ואומרת הגמרא שאם כנס אותה לאחר גיור אין מוציאים אותה מידו. מדייקת הגמרא שלמרות שליהודי היה קשר עם גויה בזמן היותה גויה ואחר כך היא התגיירה לשם האישות, בדיעבד אין מוציאים אותה מידו.

ממשיכה הגמרא ואומרת, שאף שהגיור היה ממניעים של אישות זה נחשב גיור, וגם למסקנה הגמרא אומרת שבדיעבד, גיור שבא ממניעים פסולים, הוא גיור.

התוספות בשני מקומות (שם, וכן בחולין ג ב), אומרים שמניעים פסולים הם גם לשם אישות וגם משום פחד מהיהודים, מה שנקרא גרי אריות. אף שבגמרא נחלקו אם כותים הם גרי אריות או גרי אמת, ולכאורה משמע שגרי אריות, מתוך פחד, אינם גרי אמת, מסבירים התוספות שמדובר בכותים שהמשיכו לעבוד עבודה - זרה ולכן הם גרי אריות. ומי שאומר שהם גרי אמת, זה משום שהתגיירו שוב בגיור אמיתי.

מכל מקום, אנו רואים שגרות שמניעים פסולים, גם משום פחד וגם לשם אישות, היא בדיעבד כשרה.

לצערנו, ישנו מצב היום בעם ישראל, שלא התחדש היום ובמשך כל שנות הרבנות הייתה שאלה כזאת שהלכה והתעצמה, שישנם זוגות כאלה, יהודי ושאינה יהודייה,

שנשואים בנישואים אזרחיים, שאינם נישואים ע"פ דין תורה, ויש להם ילדים והם רוצים לגייר אותם על מנת שיחיו נכון בארץ ישראל.

ודאי שסיבת הגיור אינה סיבה טהורה ובדיעבד הגיור הוא גיור, אך צריך להבין מהו הליך הגיור.

בשאלות אלו עסקו גדולי עולם, ואנו נתמקד רק בעניין המסורת של הרבנות.

בשו"ת ה'אור שמח' (ס' לב), מובאת התשובה הבאה: "בדבר שאלתו אודות קבלת המתגייר לשם אישות. הנה הלכה דכולן גרים הן, ואע"ג דאין מקבלין אותם לכתחילה כלשון הרמב"ם וכמו בימי דוד ושלמה, ואפילו כן אמרו דנתגיירו בימי שלמה ודוד ופירש רמב"ם שהיו מתגיירים בפני הדיוטין".

כלומר, כדי להתגייר צריך שלושה, כמו בית-דין, ושלושה הדיוטות שלא באו ושאלו שאלות - "וגיירו, גיורן חל".

ממשיך ה'אור שמח': "לכן נראה לדעתי להתירו להתגייר ולישא אותה ביהדות ולגדל הבן ביהדות, ויעויין פרק מי שמת קמט ברשב"ם דאיסור גיורא בא על רחל בה שמואל קודם שנתגייר ונתעברה הימינו את רב מרי, ובתוך כך ואח"כ נולד רב מרי, ומשמע שכנסה אח"כ, וזהו כמו דפירשתי בס"ד".

זאת אומרת, שבמצבים מסוימים שיש כבר עיבור ויש ילדים מאבא יהודי, זה נקרא שעת הדחק ובדיעבד אולי אפשר לגייר.

אך הנושא שלנו איננו הליך הגיור, אלא המניעים והסיבות להתגייר. האם הסיבות האלה פוסלות אדם שבא להתגייר?

לרבנות הראשית יש אחריות מערכתית

בשו"ת 'מנחת יצחק' (ח"ג ס' ק), העוסק בשאלה דומה, מובא: "הנה עניין זה אינו סובל אריכות דברים, שכבר דנו בזה וכיוצא בזה בספרי גדולי האחרונים, ובנוגע למעשה, הנה כת"ה מסתפק בתרתי, א' מחמת גודל הפרצה, דיש לעמוד בפרץ ביותר בזה בזמן הזה, הצדק עמו, ומטעם זה נמנעו פה מלעשות שום גרות".

יש צורך לעמוד בפרץ. זו גישה שבהמשך נראה גם בתשובה של הרב קוק זצ"ל. לעניות דעתי, זה חלק מהמושג של מסורת הרבנות. צריך שהאחריות של הרבנות בישראל תהיה לקרב את האומה אל התורה ולא רק לפתור בעיות של פרטים. יש אחריות מערכתית, כוללת.

אתן דוגמא לדבר, למרות שהדוגמא רק מאפיינת את העיקרון ואין לשים לב אליה. לצערנו, לא מעט מבוגרי חיילי צה"ל נוסעים בסיום שירותם לטיול ארוך של כמה חודשים בדרום אמריקה ובמקומות אחרים, ולפעמים הם מכירים שם מישהי שאינה יהודייה. אינני מדבר על דוגמאות שאינני מכיר מקרוב. אני גר בבניין במרכז הארץ שרוב תושביו עדיין אינם שומרי תורה ומצוות קלה כבחמורה. במשך חמש שנים ברצף, שלושה שכנים באו אלי בזה אחר זה, ואמרו לי: "הבן שלנו הכיר שם מישהי, אולי תעזור לה להתגייר".

משמעות הדבר היא, שברגע שמקילים בגיור בדיעבד, פורצים פרצה ואומרים - אין מחיצות, אין מחסומים. אפשר להתגייר בנקל, "נביא אותה לארץ ונתגייר".

אך יש שיקול דעת מערכתי שאסור להתייחס רק לפרטים של המקרה הנידון לפנינו, שהוא כבר בדיעבד, כמו מישהו שכבר נשוי ויש לו כמה ילדים. הרבנות הראשית צריכה לבדוק איך זה ישפיע על קירוב האומה אל תורתה, האם זה ירחיק או יקרב? זאת האחריות.

זה מה שרומז ה'מנחת יצחק', "מחמת גודל הפרצה". יכול להיות שאתה פותר בעיה, אבל אתה פותח פרצה. "דיש לעמוד בפרץ ביותר בזה בזמן הזה, הצדק עמו, ומטעם הזה נמנעו פה מלעשות שום גרות".

אז יש שיטה לא לגייר בכלל כתוצאה מהפרצה הזאת.

קבלת עול מצוות

"אכן בנוגע לעיקרא דדינא כנ"ל - הנה ברוב מקרים כאלה יש לחשוש ג"כ בתרתי, א' שמא גם אחרי שהתגיירו לא יתקיימו דיני ישראל, כיון שעושים זאת רק בשביל פני' שיש להם".

מניעים פסולים צריכים להיבדק אחר כך בקבלת עול מצוות. זה הבסיס.

מה שאמרנו שכולם גרים בגלל מניעים פסולים, זה נכון שכולם גרים בדיעבד. השאלה היא, האם הם עברו את תהליך הגיור. הליך הגיור היותר משמעותי זה קבלת עול מצוות, ואת זה צריך לבדוק כאשר באו מגיור מתוך פנייה, האם זה לא מהווה בעיה בקבלת עול מצוות.

כלומר, דווקא בגיור הבא מתוך פניות צריך לבדוק האם ההליך היה תקין והיה בו קבלת עול מצוות אמיתית.

”והב’, משום דאין מקבלים גרים המתגיירים לשם אישות, או לשם ד”א, כדאיתא ביבמות...אכן נודע מה שציידו האחרונים לאמר, דכוון דכבר נשאו בנישואי ערכאות הוי דיעבד, בצירוף החשש דיעשו עבירות חמורות יותר, וי”ל חטא כדי שיזכה חברך, וכמו שהביאו בזה בתשובות הרמב”ם פאר הדור, ובתשובות טוטו”ד וגם תשובות דברי חי, ואם כן כיוון שבנ”ד דעת כבוד תורתו הרב נכון ובטוח, שישמרו כל דיני התורה אחרי הגרות”.

זאת אומרת שהבעיה איננה קבלת עול מצוות, אלא שגיור זה אינו לכתחילה. ה’מנחת יצחק’ אומר שאנו כבר נמצאים במצב של בדיעבד: ”אין כאן חשש הא’, ובנוגע לחשש הב’ נפלין בפלוגתא דרברבתא”.

כלומר, יש כאן שתי שאלות: האם אנו נמצאים במצב של בדיעבד או לא, והאם הייתה פה קבלת עול מצוות.

השולחן ערוך עוסק בהלכות גרים (יורה דעה, ס’ רסח, יב) ואומר: ”כשיבוא הגר להתגייר בודקים אחריו שמא בגלל ממון שיטול או בשביל שררה שיזכה לה או מפני הפחד בא ליכנס לדת. ואם איש הוא בודקין אחריו שמא עיניו נתן באשה יהודית ואם אשה היא בודקין אחריה שמא עיניה נתנה בבחורי ישראל. ואם לא נמצאת להם עילה מודיעים להם כובד עול התורה וטורח שיש בעשייתה על עמי הארצות כדי שיפרשו. אם קבלו ולא פירשו וראו אותם שחזרו מאהבה מקבלים אותם. ואם לא בדקו אחריו או שלא הודיעוהו שכר המצוות ועונשן, ומל וטבל בפני ג’ הדיוטיות ה”ז גר אפילו נודע שבשביל דבר הוא נתגייר. הואיל ומל וטבל יצא מכלל העובדי כוכבים וחוששים לו עד שתתברר צדקתו”.

מה פירוש ”חוששים לו עד שתתברר צדקתו”? הפירוש הוא שחוששים לגרות הזאת. צריך לברר האם הוא ממשיך לקבל עול מצוות, מכיוון שאם אינו ממשיך לקבל על עצמו עול מצוות - הוכיח סופו על תחילתו שהפניה הייתה ללא קבלת עול מצוות.

אם אדם מתגייר ללא שום פניות ואחר כך אינו שומר תורה ומצוות - וודאי שהגרות מעולה, והוא כמו ישראל מומר. אך כאן הסעיף עוסק בגרות שלא בדקו בה את המניעים והמניעים היו פסולים, ולכן הדבר הזה צריך להיבדק. אמנם הט”ז מעיר במקום שהבדיקה הזאת לא תהיה לקולא, אבל היא תהיה לחומרה. הוא לא יהיה גר גמור.

מסורת הרבנות

לרב קוק זצ"ל יש תשובה ששלח לרב בארגנטינה, והתשובה הזו היא מסורת הרבנות. נראה אחר כך עוד שיטות אחרות, אבל כאן נבין מה הייתה מסורת הרבנות. המכתב נכתב ממש לפני פסח, ב-ט' בניסן שנת התרפ"ח (דעת כהן ס' קנד): "שלום וברכה, מקודש. לכבוד הרב הא' גאון מפואר בתורה ויראה ד' אוצרו, גודר גדר בכרם ד', מו"ה שאול מתהון שליט"א, רועה עדת קודש אחינו הספרדים יצ"ו בבווענאסייאיריס ארגנטינה יצ"ו.

אחדשה"ט באה"ר.

הגיעני יקרת מכתב קדשו, בצירוף ספריה דמר 'דבר שאול'. וראיתי מלכים מדיינים דינא דקשוט להסיר מכשול מדרך עמנו, בדבר מקבלי גרים שלא כדת וכשורה, אשר עליהם בודאי נאמרו דברי חז"ל הקדושים 'רעה אחר רעה תבא למקבלי גרים', כיבמות קט ב. וכדחתו"ס שם ד"ה רעה, דהיינו דוקא כשמשיאין אותם להתגייר או שמקבלים אותם מיד".

הגמרא ביבמות (קט ב) מביאה את הפסוק במשלי (יא טו): "רע ירוע כי ערב זר", ודורשת אותו "רעה אחר רעה תבוא למקבלי גרים". ועל כך נאמר "קשים גרים לישראל כספחת".

מסבירים התוספות שזה מכיוון שמדובר במקרה "שמשיאין אותם להתגייר". כלומר, קוראים להם לבוא להתגייר.

אין דבר כזה להכריז על גיור המוני, ליזום קריאה להתגייר. על זה הגמרא אומרת "רעה אחר רעה". הגיור צריך לבוא מרצון, מבקשה להתגייר.

דרך אגב, נודע לי דבר בידיעה בדוקה. אחת מהמפלגות שמייצגות את העלייה הגדולה מרוסיה, חבר העמים דאז, חרטו על דגלם בבחירות הקודמות גיור המוני ונישואים אזרחיים. בבחירות האלו לא שמענו על כך שום דבר. הלכתי וביררתי למה. התשובה פשוטה מאוד - הם לא רוצים להתגייר. זה צריך הרבה פחות להדאיג מבחינה מסוימת, אך אנו עוסקים בסוגיית הגיור. לאנשים מאותה עלייה יש הרבה פחות רצון להתגייר. ואם אין רצון, אז אין אפשרות ליזום לקרוא להם. על זה נאמר "רעה אחר רעה".

כשהרב צבי יהודה זצ"ל היה מלמד את ההקדמה לספר הכוזרי, היה אומר: הכול מתחיל במילים "שאול שאלוני". לולא השאלות לא היינו הולכים ליזום הסברה לקרב המונים ליהדות. כיוון שזה מתחיל ב"שאול שאלוני" אז אנו נותנים תשובות.

אך אם לא באים להתגייר, איפה שמענו במסורת שאנו יוזמים גיור? כל הפוסקים, גם המקילים ביותר, מדברים רק במקרה שיש בעיה בדיעבד ויש לחץ גדול להתגייר. ליזום גרות זה נגד הגמרא.

ממשיך הרב קוק באגרת "אבל אם מתאמצים להתגייר מקבלין אותם. פשוט הוא דהיינו דווקא כשמכירים בהם שהם מתגיירים בלב שלם לש"ש. אבל אלה שמקבלים גרים גרורים, שבשביל דברים של חומריות ותאוות ליבם הם מתגיירים, בודאי עליהם נאמר רע ירוע, ותבא עליהם רעה אחר רעה. כי גרים כאלה ודאי קשים לישראל כספחת. והם מביאים קוצים בכרם בית ישראל.

והרי מפורש אמרו חז"ל בבכורות ל ב, נכרי שבא לקבל דברי תורה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו, ר"י ברי"א אומר אפילו דקדוק אחד מדברי סופרים. ואיך אפשר לקבל גרים באופן כזה שיודעים ברור שאחר גרותם יעברו על דברי תורה... ואע"ג דקיי"ל כמ"ד כולם גרים הם, ביבמות דף כד' ע"ב, ונכלל בזה כ"ג איש שנתגייר לשום אישה, ואשה שנתגיירה לשום איש. נראה מדהת"פ חולין דף ג' ע"ב ד"ה קסבד, ודהת"ו יבמות שם ד"ה הלכה, דהיינו דוקא כשהגרות הייתה שלמה בקיום המצוות, אבל כשלא נתגיירו לגמרי, דהיינו בלא קיום המצוות ושמירתן, וגם הכוונה הייתה בלתי הוגנת, אז הם גרועים מסתם גרי אריות, דחשיב התם בברייתא. דאיכא למ"ד דכולם גרים הם, אלא שהם ככותים, שלמ"ד גרי אריות הם נחשבים מן הדין כגויים לכל דבריהם.

ולא עוד אלא שהמקבלים אותם הם הרי עוברים על לפני עור ממנ"פ. דאם נאמר שאין גרותם גרות גם בדיעבד, הרי הם מכשילים את הרבים במה שמחזיקים נכרים בחזקת ישראל, וכמה תקלות וחורבות נפקי מזה, בדיני קידושין וגיטין ויבמין, שנחזיק את בנו ממנה כבן, ואם תהי' לו אח"כ אשה ישראלית, וימות בלא בנין אחרים, נתיר אותה לעלמא בלא חליצה גם כשהיו לו אחים מן האב, שלא כדן, וכיו"ב טובא. ואם באמת הם גרים, ובדיעבד מתחייבים בכה"ת כולה, הרי הם מכשילין אותם בזה שמחייבין אותם בעונשין של איסורי תורה שעוברים עליהם, וקודם שבאו לידי מדה זו הלא לא נתחייבו בהם, ואין נענשין עליהם.

מי שמגייר את האנשים האלה עובר ב'לפני עיוור'. כך אומר הרב זצ"ל.

הוא ממשיך: "ע"כ יפה עשו כת"ר ורבנן קדישי, המחזקים את ידו, שגדרו גדר במדינתם, ששם הפרוץ מרובה, ורבו גיורות כאלה שאינם אלא לפנים, שלא לקבל גרים כלל, ומי שרוצה באמת להתדבק בקדושת ישראל, שיבוא לעקו"ת ירושת"ו, שיחקרו אחריו יפה בבי דינא רבא, באופן שלא יהי שום משא פנים בדבר".

כן, צריך ליצור קשיים גדולים שיגבירו את המאמצים של גרים להתגייר. זו הייתה מסורת הרבנות מקדמא דנא.

"אלה שנהי' בטוחים בהם שמתגיירים לש"ש ושישמרו לעשות את כל דברי התורה, אחר שיתחייבו בה בעברם בברית השי"ת ע"י הגרות ויכנסו באמת תחת כנפי השכינה. ותחזקנה ידי כת"ר, ויישר חילי", על אשר יעמוד על משמרת הקודש, להמנע מכל תקלה המהרסת ועוקרת קדושת ישראל ותורתו".

השיטות המקלות בהליך הגיור

נסקור את השיטות המקלות בהליך הגיור, אך נקדים שלושה דברים:

א. הדעות הללו הם לגבי שאלות פרטיות, מקרים פרטיים. גם כאן לא הלכו ויזמו לקרוא לגיור.

ב. צריך לבחון מהי באמת המחלוקת ומהי הקולא שיש בדעות אלו.

ג. האם מישהו ויתר על המושג 'קבלת עול מצוות'? האם מישהו העלה על דעתו שברגע שקמה מדינת ישראל ויש אינם יהודים שמוסרים נפשם עבורה בצה"ל, שכמובן הם מחסידי אומות העולם, זה עצמו יהווה הליך גיור בלי קבלת מצוות?

גם בדעות המקלות צריך לבחון במה בדיוק הקולא שבהן.

את הנקודות הללו צריך לבחון, משום שהרבה פעמים, לצערנו הרב, הדברים נשמעים בלי שלומדים את המקורות ואת הסוגיות בפנים. מסורת מחייבת לימוד של כל הדעות.

אחד מן הדעות המקלות היה הראשון לציון, הגאון הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל זצ"ל. אבל צריך לדעת - בזמנו, שהרב גורן זצ"ל היה רב ראשי, הוא הורה להגיד הלל בברכה בלילה. הרב צבי יהודה זצ"ל היה אומר על זה, שהרבנות זה לא 'קלויז'. גם דעה של רב ראשי היא עוד לא ההחלטה של מועצת הרבנות, והיא עוד לא ההחלטה של מסורת הרבנות. לכן צריך להבין מהי מסורת הרבנות.

כאמור, לרבנות כרבנות יש אחריות על כלל ישראל לדורותיו, על עם ישראל לדורותיו. יש להם את הסיעתא דשמיא מהי הפרצה שיכולה להיגרם, ולפעמים בגלל הפרצה צריך לסגור כל אפשרות לגיור. ואם לא סוגרים את כל אפשרויות הגיור, אז המסורת היתה להרבות במאמצים של הגר על ידי הערמת קשיים בהליך הגיור.

מי יודע כמה המסורת הזאת שמרה עלינו כעם ישראל אחת? מי יודע כמה המאמצים

הללו קירבו את האומה לתורה? הביאו התקדמות במהלך של גאולת ישראל?
 בשו"ת 'אחיעזר' של ר' חיים עויזר (ג כו) מובא: "והנה בנ"ד שמתגיירת ע"מ להינשא, ה' מקום לפקפק. אף אי"נ דמתגיירת בלב שלם. דהא מבואר בבכורות לא נכרי שבא לקבל דברי תורה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו ר"י בר"י אומר אפילו דקדוק אחד מד"ס וכ"פ הרמב"ם פ' יד מה' א"ב ה' ח, וכיון שרצונה להנשא לו ולעבור על דקדוק אחד מד"ס אין מקבלים אותה. אולם נראה דהדין דנטען על האשה לא ישאנה האיסור רק עליו ולא עליה, וכמ"ש הנוב"י הכלל דכל מקום דתנילא ישאנה האיסור עליו, ולא תנשא האיסור עליה, ואף על פי דאם האיסור עליו ממילא אסורה בלפני עור לא תתן מכשול, ואף באיסור דרבנן יש איסור לפני עור, וכמו שצייד בשו"ת פנ"י ובמנח"ח דבאיסור דרבנן איכא לפני עור דאורייתא דלא גרע ממשיא עצה שאינה הוגנת, מ"מ י"ל כיון דאם ניסת לא תצא, א"כ אין בזה גוף איסור, רק אסור לכתחילה, משום הסר ממך עקשות פה, ואפשר דעל איסור דלכתחילה אין דין דלפ"ע ל"ת מכשול, ולבד זה נראה דדין זה דנכרי שבא להתגייר ולקבל עליו כל המצות חוץ מדקדוק אחד מד"ס דאין מקבלין אותו, היינו במתנה שלא לקבל ושיהי' מותר לו דבר זה מן הדין, בזה אין מקבלים אותו דאין שיעור ותנאי בגירות ואין גירות לחצאין, אבל במי שמקבל עליו כל המצות, רק שבדעתו לעבור לתיאבון אין זה חסרון בדיון קבלת המצות.

ומה"ט נראה מה שחשש הרה"ג מהר"י פאזען לגייר לפי שלא ישמור דיני ישראל כהלכה, אפ"ל דאין לחוש לזה כיון דמקבל עליו כל המצות אף שחושב לעבור על איזה מהמצות אח"כ לתיאבון, מ"מ אין זה מניעה לקבלת המצות, ודוקא היכא שמתנה שלא לקבל עליו זהו חסרון בקבלת המצות דמעכב. אולם היכא שברור הדבר שבודאי יעבור אחרי כן על איסורי תורה חלול שבת ואכילת טריפות ואנו יודעים בבירור כונתו שאינו מתגייר רק לפנים ולבו בל עמו, הרי אומדנא דמוכח שמה שאומר שמקבל עליו המצות לאו כלום הוא א"כ זהו חסרון בקבלת המצות דמעכב".

התשובה הזאת זקוקה להרבה מאוד לימוד.

ר' חיים עויזר מחדש, באופן למדני, שאפשר לקבל את כל המצוות בקבלה אמיתית ובלב שלם, אף שבשעה שהוא מקבל, הוא יודע שהוא יעבור על איסורים אחר כך. ואין סתירה בין הידיעה שיעבור אחר כך לבין זה שהוא מקבל עליו בלב שלם, את כל המצוות.

הוא לא בטוח שהוא יעמוד בקבלה הזאת. לא רק שהוא לא בטוח, הוא חושב שהוא לא יעמוד, והוא יודע שהוא לא יעמוד. אבל לא בגלל זה הוא לא רוצה. הוא קיבל בלב שלם.

היום, המתגיירים באים מראש ואומרים שהם רוצים להתגייר ולהיות כמו השכנים שלהם, שנוסעים בשבת וכד'.

אי אפשר ללמוד מר' חיים עוזר למצב של היום. בזמנו היו יהודים יראים ושלמים. כולם ידעו מה זה להיות יהודי, לא היה דגם אחר, לא היתה דוגמא אחרת. אבל היום זה סוג של תנאי שהמתגיירים עושים, ואי אפשר להתגייר עם תנאים. זה חוסר קבלה בלב שלם.

אם כן, זה לא רלוונטי להסתמך על ר' חיים עוזר להקל בעניין הגיור של ימינו. נעבור לשו"ת 'משפטי עוזיאל' (ב יו"ד נח). גם פה צריך לדייק בדברים. הדיון הוא בשאלה האם חוסר השמירה אח"כ, הידוע לנו מראש, מהווה ידיעה שהוא לא קיבל. הרב עוזיאל זצ"ל אומר שככל שהגר יהיה יותר אמיתי, כך הוא ידע שהוא לא יעמוד בכל המצוות. ואם לא תחשיב את הגיור שלו בגלל זה, ביטלת את כל עניין הגיור, שכן "אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא".

"ואם כן נאמר אפילו בישראל כן שכן הוא בגר, שודאי יעבור במצוה או מצות מן התורה אחרי המילה והטבילה. והרי זה כאלו אמרו חוץ מדבר אחד. אבל באמת זה אינו דלא אמרו חוץ מדקדוק אחד אין מקבלין אותו אלא שאומר שאינו מקבל עליו עול מצוה זאת". הוא מוכיח זאת מהגמרא, ולבסוף אומר: "מכל האמור מתבררים הדברים כשמלה: גר שקבל עליו המצוות ועונשן אעפ"י שידוע שלא יקיים אותם מקבלים אותו אחרי שהודיעו לו מצוות קלות וחמורות עונשן ושכרן. שגם אם יחטא ויענש מכל מקום זכות היא לו לזכות באותן המצוות שיקיים אותן ומשום דילמא נפיק מהם זרעא מעליא".

נחזור שוב על העיקרון - הדיון לא צריך להיות מה יהיה אחריתך, אלא מהי מהות הקבלה בזמן הקבלה. כמו שאומר ה'בית יוסף' (יו"ד רסח) על הסיפור הידוע על הגר שבא להתגייר על רגל אחת, ועוד אחד שבא להתגייר על מנת שיהיה כהן גדול. שמאי דחה אותם והלל קיבל אותם. הלל לעומת שמאי ראה שבסוף זו תהיה קבלה לשם שמיים. זהו הכוח של הלל לראות את זה. בית דין צריך לראות אם יש קבלה אמיתית מבין הדברים או לא. זהו תפקידו של בית דין. אך אלה מקרים פרטיים, וכל בית דין יכול להיות זכאי לראות את הדברים הללו לגופו של עניין ולפסוק. אבל כמסורת, אף אחד לא יזום להגיד את זה, ואף אחד לא ייקח את התשובה של הרב עוזיאל ויעשה ממנה מסורת. כי אם אתה עושה ממנה מסורת, אתה בא ואומר שיש בעיה בקבלה.

תשובה נוספת ואחרונה בשו"ת 'אגרות משה' (יו"ד א קס):

“ועוד יש מקום לומר טעם גדול דמה שבעלה שנתגיירה בשבילו הוא מחלל שבת ומופקר בכמה איסורין עושה שהיא סבורה שאין חיוב כ”כ לשמור המצות וא”כ הוא כגר שנתגייר בין העכו”ם שמפורש בשבת דף סח שהווי גר אף שעדין עובד ע”ז עיין שם והטעם משום שקבל עליו להיות ככל היהודים שנחשבה קבלה אף שלא ידע כלום מהמצות דידיעת המצות אינה מעכבת הגרות ורק בידע ולא רצה לקבל הוא עכוב בגרות דהא א”צ ללמד כל התורה כולה קודם שנתגייר ורק מקצת מודיעין. ולכן אף שהב”ד אמרו לה שצריך לשמור שבת חושבת שהוא רק הדור בעלמא אבל גם מי שאינו שומר השבת וכדומה טועה לומר שהוא יהודי כשר נמצא שלטעותה קבלה כל המצות שיהודי מחוייב שהוא גרות אף שמחמת זה לא תקיים עכ”פ המצות וזהו טעם שיש בה ממש להחשיבה לגירות והוא למוד זכות קצת על הרבנים המקבלים שלא יחשבו עוד גריעי מהדיוטות”.

מחדש פה ה’אגרות משה’ חידוש גדול. לדעתי זהו חידוש ששייך לאמריקה, לא למדינת ישראל. היה מצב, שיהודי מופקר לגמרי וחי עם גויה, הגויה יודעת שהוא יהודי והיא רוצה ‘להיות יהודי’ כמוהו. אז אומר ה’אגרות משה’ – זו קבלה של מצוות מחוסר ידיעת כל המצוות. אבל במדינת ישראל אי אפשר לומר כן. הציבור כולו יודע שיש יהודים שומרי שבת, ויש ידיעה מסוימת מהי השבת. אין אפשרות לומר שזה כמו שנעשה שם. ועוד שהוא אומר לסמוך על זה רק בדיעבד גדול. כמובן שהוא לא יזם להגיד את זה מראש.

לעמוד בפרץ!

צריך לדעת שלצערנו הרב, בתוך נבחרי הציבור יש מובילים קו של ‘מדינת כל אזרחיה’, וקוראים לזה מן השפה ולחוץ ‘מדינה יהודית דמוקרטית’. השיטה היא להפוך את כולם ליהודים מעצם היותם אזרחי מדינת ישראל.

העטיפה של ‘מדינת כל אזרחיה’ כעטיפה בשם ‘מדינה יהודית’, זה להקל בגיור ולעשות גיור המוני. אז במה המדינה תיקרא יהודית? בזה שגיירנו אותה! אבל בעצם זו ‘מדינת כל אזרחיה’.

דווקא היום צריך לעמוד בפרץ הרבה יותר. תפקידה של הרבנות הראשית ותפקידו של ראש הרבנים ברבנות הראשית, ראש רבני ארץ ישראל, לעמוד בפרץ שהמדינה תהיה מדינה יהודית בשאיפה לתורה שלמה ולגאולה שלמה. וודאי שלא להוריד את כל הדרה ולהשתמש רק בשיתוף השם של ‘מדינה יהודית’.

יהיה קשה מאוד להעלות על הדעת רבנות שתסטה מהמסורת הזו. רבנות היא מלכות של תורה במדינת ישראל, היא ההנהגה של תורה במדינת ישראל, היא

ההנהגה של מסורת הדורות. חייבים להיות קשובים רק לזה ולא לאיזה גוף בוחר, רק לנשמה שבוחרת את הרבנות בישראל. לנשמת הדורות שבוחרת את הרבנות בישראל. ואם הגוף איננו מבין את הנשמה והוא מנותק מהנשמה, עם חלקו של הגוף, עם אברים שבגוף הבוחר, אז צריך לשנות את הגוף הבוחר, שכל הגוף הבוחר יבין את הנשמה של האומה, של המסורת. לזה צריך לפעול.

גם אם רבים בציבור, אולי אפילו בציבור הדתי, יתמכו בזה, מתוך אכפתיות חברתית לשכן או לשכנה, למישהו ששירת איתם בצבא, את האכפתיות הזו צריך להכניס לתוך המסורת. יבואו לבית הדין, בשקט. יעברו את השלבים המגבירים מאמץ לגיור. זה לא סותר את כל האכפתיות החברתית הזאת. אבל האכפתיות החברתית לא יכולה לשנות את המסורת של הרבנות.

לא לחינם הרב זצ"ל כתב את התשובה לרב בארגנטינה. זו נקודה מסוימת מאוד, חשובה מאוד, שמי שמתעסק בנושא הזה יודע.

רבנים בחוץ לארץ מגיירים כי לא קיבלו את התשובה של הרב זצ"ל, וגם כי הם מנסים לעצור במשהו את ההתבוללות הקשה. ואז באים לארץ אנשים עם תעודת גיור מחוצה לארץ חתומה בידי המונים של רבנים שאינם מוכרים ברבנות הראשית לישראל. הם צריכים לעבור שוב את הגיור. הרבה פעמים אנחנו נעשים לא מובנים בזה. שואלים: "למה אתה כל כך מקשה? מה, הרב הזה לא בסדר שהוא גייר?"

הרבנות של מדינת ישראל לא דואגת לפרט בקהילה, היא דואגת להמשך הדורות בעם ישראל. ופה נעשה הגיור האמיתי. פה נעשה הגיור על פי המסורת.

כך צריך לנהוג כל מי שיזכה להיכנס לתפקיד הזה.

כך צריכים כולנו להתפלל, ולייחל לכך שבאמת הרבנות תישא בגאון את המסורת בגיור, ובכול, עד ביאת גואל צדק במהרה בימינו, אמן.

זהותה היהודית של המדינה לאור שאלת הגרות

הרב אבישי צרויה

קביעת הזהות היהודית

אחת ההתמודדויות המרכזיות העומדות לפתחה של הרבנות הראשית לישראל, בתקופת כהונתה הנוכחית, היא שאלת הגיור. כידוע, ישנם לא מעט מאזרחי המדינה שעלו מאתיופיה וממדינות חבר העמים אשר אינם יהודים כהלכה, אך חפצים להיות מעורים באופן מלא בחיי החברה הישראלית. לא זו בלבד אלא שהם שותפים בנשיאת העול לפיתוחה ושגשוגה של המדינה בהיותם ממלאים תפקידים שונים במערכת הביטחון, בפיתוח מדעי, בתנופה כלכלית ועוד. אילו מדינתנו הייתה מדינה ככל מדינות העמים בעולם, הרי ודאי ששותפות זו לדרכה של המדינה והחברה בישראל הייתה מקנה להם 'דלת פתוחה' בכל מוסדות המדינה ונציגויותיה, ולאחר תהליך קליטה היו מעורים בצורה מוחלטת בחברה הישראלית.

אלא שבמדינתנו קביעת הזהות היהודית של אזרחי המדינה נקבעת על פי תורת ישראל, על פי ההלכה. כמו כן, הרישום לנישואין נעשה במדינת ישראל גם הוא על פי תורה, וממילא נמסרו שתי הראשיות השלטוניות הללו בידי הרבנות הראשית לישראל. כך מוצאים עצמם מאות אלפי אזרחים נאמנים ושותפים למדינה, כשאין באפשרותם להתחתן ולהתערות בחברה הישראלית כחפץ ליבם.

בעיה זו מוצגת כביכול כבעיה ערכית מוסרית העומדת לפתחה של החברה הישראלית: כיצד יתכן שאזרחי מדינה נאמנים אינם יכולים לבוא בקהל?

אלא שלבעיה זו ישנו פן נוסף המתעורר דווקא מצד יהודים שאינם שומרים תורה ומצוות ורצונם להתחתן עם העולים אזרחי המדינה, אף על פי שאינם יהודים כהלכה. כאן כבר מתעורר חשש תורני הלכתי, שמא אלו יתחתנו בנישואים אזרחיים וממילא גוזרים על עצמם התבוללות.

בעיית הגיור של העולים

מצד ההשקפה המעשית על שני פניה של הבעיה, היה מתבקש לומר כי המעוניינים בהתערות חברתית זו יתגיירו כדת משה וישראל, ובזה תוכר זהותם

היהודית כהלכה. אלא שרובם ככולם של עולים אלו אינם רוצים להתגייר כלל וכלל, שהרי אינם מעוניינים להצטרף לעם ישראל כעם ה' ולקבל על עצמם עול תורה ומצוות. כל חפצם מסתכם ברצון להתערות חברתית כפי שהם ללא כל שינוי עצמי, ולכל היותר מוכנים הם לקבל על עצמם מעט ענייני מסורת מתוך גישה תרבותית היסטורית של החברה הישראלית.

נמצאנו למדים שישנה כאן הגדרה של בעיה בלתי פתירה במציאות הנוכחית. לאור זאת נשמעות שתי דרכי פתרון בשינוי פניה של המציאות. האחת: אפשרות להירשם לנישואים אזרחיים למי שהוא פסול לחיתון ברבנות, היינו הפרדת דת ממדינה בזעיר אנפין. השנייה: לגייר ללא קבלת עול מצוות, על פי דרכי פסיקה מקלות במצבים חריגים שהתבררו בחלק מדברי הפוסקים.

אין כוונתי במאמר זה להתייחס לשתי הצעות אלו, המוצעות גם על ידי אנשי תורה במשא ומתן של הלכה, אלא לגעת בהן מתוך גישת יסוד של אמונה ותורה ביחס לזהותה היהודית של המדינה.

הגישה לבעיית הגיור

“אין אומתנו אומה אלא בתורותיה”.

כך לימדנו רבינו סעדיה גאון בספרו האמונות והדעות (מאמר ג פרק ד), וכוונתו שאי אפשר להפריד בין תורת ישראל לחיים הלאומיים, התורה ניתנה לאומה ולא ליחידים החפצים לשומרה באופן אישי. דווקא באופן זה, של חיים לאומיים מדיניים אשר במרכזם נמצא מרכז רוחני תורני עליון, מובטח לנו שפיתוח העולם ושכלולו, הנעשה בעיקרו על ידי כוחות חיים של לאומים, ילך לאורם של אידיאלים עליונים. “ואתם תהיו לי ממלכת כוהנים וגוי קדוש” (שמות יט ו) - זוהי הקדמתו של משה רבינו, על פי ה', למתן תורה.

השאיפה להקים ציבור אנושי גדול, שיהיה בעל מדינה פוליטית וסוציאלית וכיסא ממלכה לאומית, ברום התרבות האנושית, הופיעה כבר בראשית מטעו של עמנו בבחירתו של אברהם אבינו, מתוך הציווי האלוקי אליו (בראשית יא א-ב): “לך לך מארצך... ואעשך לגוי גדול”. אברהם אבינו מגיע לארץ ישראל וקורא בשם הרעיון האלוקי הברור והנקי מכל טומאת האליליות, כיסוד להתפתחותה של אומה בעולם.

במאמרו של מרן הרב קוק זצ”ל “למהלך האידיאות”, המובא בספר האורות (עמ' קד), מבאר הרב את עומק עניינו של רעיון אלוקי זה החי באומה:

“למען דעת שלא רק יחידים חכמים ומצוינים, חסידים ונזירים ואנשי קודש, חיים באור האידיאה האלוקית, כי גם עמים שלמים מתוקנים ומשוכללים בכל תיקוני התרבות והישוב המדיני”.

פתרון בעיות הזמן לאור הנצח

דרך חיים זו של עמנו מראשית מטעו, באה לידי ביטוי בכך שאת בעיותיו השונות בניהול חיי המדינה אינו מכריע על פי גישה פרגמטית זמנית גרידא, אלא גישתו לבעיות הזמן נובעת מתוך המבט אל המהלך ההיסטורי הנצחי האלוקי המתגלה לנו בתורה ובמצוותיה. מתוך התורה אנו באים לסידור עניינה של המדינה על ידי הממשלה, ולא להיפך. מתוך התורה שהיא חיינו ואורך ימינו אנו באים לסידור הגוף הלאומי שלנו על כל אופניו וצדדיו.

עם גישה יסודית זו אנו נפגשים בכל דברי הנביאים אשר מופיעים כמנהיגים עליונים בהדרכותיהם למלכים, וכמו כן אנו מוצאים את סמכותה של הסנהדרין, בה תלוי המלך כאשר הוא רוצה להוציא למלחמת הרשות.

מִן הַרְבֵּי זָצִ"ל פִּתּוּחַ בַּפְּנִינֵינוּ שֶׁעַר לְהַתְּבַנּוֹת עַל דֶּרֶךְ עִמָּנוּ זֶה, עַל פִּי דְּבַרֵי הַגְּמָרָא בְּמִסְכַּת בְּרֻכּוֹת (י ע"א) הַמְּתָאֲרַת לָנוּ אֶת הַמִּפְגֵּשׁ בֵּין חִזְקִיָּה מֶלֶךְ יְהוּדָה לִישְׁעִיָּהוּ הַנְּבִיא. שֵׁם בְּפִירוּשׁ הַרְבֵּי בַּעֲיֵן אִי"ה (סַע' קְלוּ), מְבֹאֵר כִּי יִשְׁנֵן הַנְּהַגוֹת וְדַרְכֵי פִתּוּחַ בְּעִיּוֹת אֲשֶׁר יוֹסִיפוּ לַעֲמֹץ לְשַׁעֲתָן אֶךְ בְּעֵתִיד יִתְּגַלֶּה כִּי בְּאִמַּת נִטְלוּ הֵן מִמֶּנּוּ אֶת כּוּחַ קִיּוּמוֹ. וַיִּמְצָא גַם הַהִיפֵךְ, שְׂדַבְרִים שׁוֹנִים הַעֲשׂוּיִים לְהַחֲלִישׁ אֶת עִמָּנוּ לְשַׁעָּה, הָרִי הֵם מוֹסִיפִים לוֹ לְעֵתִיד עוֹז וְגִבּוֹרָה. זֶה הֵייתָה מַחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁל יִשְׁעִיָּהוּ כְּאֲשֶׁר אָמַר שְׂדוּקָא הַמֶּלֶךְ צָרִיךְ לְבֹא אֶל הַנְּבִיא, כְּפִי שֶׁנִּמְצָא שִׁיְהוּרָם בְּאֵל אֱלִישַׁע, וְכֵן מְצִינֵנוּ בְּדַבְרֵי הַגְּמָרָא בְּכַתּוּבוֹת (קָג ע"ב) בִּיהוֹשֻׁפֵּט מֶלֶךְ יְהוּדָה, שֶׁכִּשְׁהִיא רֹאֵה תְּלַמִּיד חֶכֶם הִיא קָם מְכִיסָאוּ וְאוֹמֵר לוֹ: "רְבִי רְבִי, מְרִי מְרִי".

חזון הקמתה של הרבנות הראשית לישראל

בשנים של ערב הקמתה של מדינת ישראל, ראה מִן הַרְבֵּי אֶת הַצּוּרֵךְ לְהַתְּחִיל בִּישׁוּדָה שֶׁל רַבּוֹת רֵאשִׁית לְיִשְׂרָאֵל שֶׁתְּהוּוּהוּ נִשְׁמָה פְּנִימִית וּמוֹחַ קוֹדֵשׁ לְמִדְיָנָה הַהוֹלֶכֶת וְקָמָה מִתּוֹךְ הַרְעִיּוֹן הַצִּיּוּנִי. עִנִּינָה שֶׁל רַבּוֹת זֶה אִינֵנו רֵק לְהַדְרִיךְ אֶת חַיֵּי הַיְּחִיד, אֲלָא לְהוֹוֹת הַנְּהַגָּה רֹחֲנִית-תּוֹרֵנִית לְמִדְיָנָה.

הַתְּפִילָּה אֲשֶׁר נִישַׂאת בְּפִינוּ מִיְדֵי יוֹם "הַשִּׁיבָה שׁוֹפְטֵינוּ כְּבְּרָאשׁוֹנָה" (תְּפִילַּת שְׁמוֹנָה

עשרה), שמשמעותה היא חזרת התורה למקומה הראוי לה כימי קדם, כמנהיגה ומדריכה לא רק את חיינו הפרטיים אלא גם את מדינתנו בארץ ישראל כפי שהיה בזמן הסנהדרין, החלה לקרום עור וגידים. כמובן שזהו גרעין מאוד ראשוני, אך העץ שיגדל ממנו עתיד להיות גבוה ונאה "אשר פרו ייתן בעתו ועלהו לא יבול" (תהילים א ג).

דווקא מתוקף תפקידה ומעמדה המיוחד של הרבנות במדינתנו, הרי שאינה ניגשת לפתרון של בעיות ציבוריות הבאות לפתחה לפי ראות עיניהם של אנשי מעשה וחשבונותיהם הזמניים, אלא לפי ראייתם החודרת של גדולי ישראל מתוך תורה, בחשבונות הנצח. מתוך הבנה זו יתכן שגם פתרונות שהוצעו בעבר בידי רבנים בחו"ל לאנשים פרטיים בקהילתם, אינם מתאימים למדינה הבונה את סדרי חייה לאורך שנים. כאן אנו שואפים לסדר את חיינו מתוך מבט ציבורי ארוך טווח שייתן למדינתנו את צבינה היהודי כדרכה של תורה.

הגדרת הזהות היהודית במדינת ישראל

אופן הגדרת היהדות, וממילא דרכי הגיור והשלכתו על ההיתר לבוא בקהל ישראל, זוהו על ידי מנהיגי המדינה בראשית דרכה, לא רק כשאלה הלכתית פרטית אלא כשאלת יסוד בזהות היהודית של המדינה. הגדרתה של היהדות אינה רק הזדהות אידיאולוגית דתית או לאומית גרידא, אלא היא טבע יצירה אלוקית של עם. "עם זו יצרתי לי תהילתי יספרו" (ישעיה מג כא), כך מעיד הקב"ה על עמו שנוצר בטבעו להיות עם ה'. רבינו יהודה הלוי מלמדנו בכל המאמר הראשון בספר הכוזרי, שמדרגתו של עם ישראל אינה מתחילה ברעיונותיו ומעשיו אלא אדרבה, אלה הם התוצאה של טבע יצירתו האלוקית, ועל כן סגולת ישראל אינה נבחנת במעשי המצוות אלא המצוות הן תוצאה של הסגולה הישראלית.

ממילא ברור שידיעת הטבע האלוקי של הגדרת היהדות מסורה לעם ישראל בתורתו. כך שמרנו על אומתנו במשך אלפיים שנות גלות על פי מסורתה של תורה. כמו כן, מעולם לא קיבלנו אל קהלינו גויים המבקשים להתגייר בטקסים פורמאליים בלבד. ההצטרפות לעם ישראל אין לה משמעות אחרת מלבד רצון עמוק להיות שייך לעם שקיבל עול תורה ומצוות בהר סיני. כך נדרש גם הגר, כישראל במעמד הר סיני, לקבל עול של תורה ומצוות. הזדהות עם עם ישראל היא דבר יפה וחשוב, היא מקנה את הזכות להיות חסיד אומות העולם, ובארץ ישראל יכולה להקנות מעמד של גר תושב, אך אינה משנה את טבע הנשמה להיות חלק משרשרת הדורות של עם ישראל.

סמכות הרבנות הראשית

מטבע הדברים, כיוון שעסקינן כאן בנושא יסוד של זהותה היהודית של מדינתנו, אשר צריכה להיקבע על פי תורה, החליטו מנהיגי המדינה בראשית דרכה להפקיד את הסמכות לקביעת יהדות ורישום נישואין בידיה של הרבנות הראשית לישראל. כפי שעם ישראל, זקן העמים, שמר על זהותו במשך כל שנות חייו בדרכה של תורה, כך ישמור כעת על זהותה היהודית האחת של מדינתו.

עמידתה האיתנה של הרבנות הראשית לישראל במשך כל שנות כהונתה, לא לשנות או להקל בשני נושאי יסוד אלו, הגיור והאפשרות לבוא בברית נישואין, נבעה מתוך הכרת תפקידה המיוחדת בשמירת צביונה היהודי של המדינה. גיור המוני ללא קבלה של תורה ומצוות, יהפוך את כל נושא הגיור לטקס פרוצדוראלי חסר תוכן ומשמעות, וממילא יראה כמין קבלת אזרחות ריקה מכל תוכן ומשמעות יהודית. למציאות זו ישנה השלכה ישירה על כל הגדרתה וצביונה של מדינתנו כמדינה יהודית, ולא רק בדבר יהדותו של הגר המתגייר. כמו כן נישואים אזרחיים שלא כהלכה ייצרו במשך השנים פיצול בזהות, שהרי חלק מבני עמנו לא יוכל להתחתן עם חלקו האחר, מחשש שמא באו בקהלו גויים וכד'. הגדרת הזהות היהודית על פי תורה היא הבסיס לשמירתו של עמנו כעם אחד במדינתו הנצחית.

כששאל בן גוריון את הרב גורן זצ"ל בראשית שנותיה של המדינה, מדוע הזהות היהודית והגרות צריכים להיעשות כהלכה במדינתנו, ענה לו הרב גורן: כי הגדרתה של זהות היהדות במדינה על פי תורה היא כנשמה לגוף, ואם תינטל הנשמה הרי שהגוף אינו קיים!

מה הפתרון?

מתוך הגישה המוצגת במאמר, תמיד תישאל השאלה: אם כן, כיצד נפתור את הבעיות המוצגות לעיל? ומה יהיה?

התשובה הפשוטה לכך היא: שתהיה לנו מדינה בעלת זהות יהודית כמסורתה של תורה לדורותיה, השומרת על צביונה לדורות, ואינה משתנה לאור בעיות הזמן!

